

Гаргантюа і Пантагрюель (скорочено)

Франсуа Рабле

Франсуа Рабле

*Гаргантюа і Пантагрюель (за скороченим переказом з французької
Ірини Сидоренко)*

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ВІД АВТОРА

Автор звертається до читача і просить забути упередження та відчутти радість, яка є в книжці. Колись Платон, вихваляючи Сократа, порівняв його з силенами – скриньками, на яких були зображені різні химерні фігурки: рогаті зайці, загнuzдані гуси, засідлані качки, крилаті цапи. І були ті фігурки такі кумедні, що кожен, глянувши на них, усміхався, а то й заходився реготом. У тих скриньках зберігалися рідкісні й дорожочінні зілля та ліки. Сократ з вигляду теж був смішний, як ті скриньки, але всередині філософ носив дивовижну мудрість, незвичайно гострий і жвавий розум, невимовну добродесність, несхитну мужність. Так само і ця книжка: її назва, імена героїв видаються забавними й кумедними, але прочитавши її, можна побачити: зілля, яке вона в собі містить, нітрохи не схоже на те, яке обіцяла назва. Речі, про які йтиметься у книзі, зовсім не такі безглузді й нісенітні, як може здатися на перший погляд. Автор говорить, що описав серйозні речі, які стосуються людського життя, політики й релігії. Тільки треба пам'ятати, що правду часом кажуть жартома.

ПОВІСТЬ ПРО ДИВОВИЖНЕ ЖИТТЯ ТА ПОДВИГИ ВЕЛИКОГО ГАРГАНТЮА, ПАНТАГРЮЕЛЕВОГО БАТЬКА

РОЗДІЛ 1. Про те, як народився Гаргантюа

Давно колись був собі велетень на ймення Грангузьє (з франц. ненажера, велика пелька). Вдався він добрий, лагідний, веселий і дуже любив попоїсти. Дійшовши зрілих літ, Грангузьє оженився з велеткою Гаргамеллою. Через рік вона народила сина. На радощах Грангузьє справив бучний бенкет, на який запросив усіх своїх родичів, друзів, приятелів та сусідів з довколишніх міст і містечок: Сейї, Сіне, Ла-Рош-Клермо, Кудре-Монпансьє, Веда та Вогодрі. Чудовий то був бенкет! Всі їли-пили донесхочу. Сам тільки Грангузьє з'їв їх шістнадцять бочок, два цебра і шість горщиків. Начастувавшись, Грангузьє та гості заспівали веселих пісень, завели ігрища й танки. Раптом пролунав дуже гучний крик: "Пити!". То подав голос синок Грангузьє, що тільки-но з'явився на світ. "Ке гран тю а! — вражено вигукнув Грангузьє. — Ну й горлянка ж у тебе, синашу!". Гості запропонували так і назвати хлопчика: Гаргантюа. Це ім'я припало

батькам до вподоби, і малого Гаргантюа охрестили.

У всьому краї не знайшлось годувальниці, молока якої вистачило б хлоп'яті. Отож довелося пригнати до замку 17913 корів. Коли Гаргантюа минав другий рочок, він мав возика, у якого запрягли волів, а сам хлопчик мав аж 16 підборідь. Плакав, пхивкав і вередував Гаргантюа дуже рідко, зате їв дуже часто. Грангузьє справив синові чудову одіж білого й блакитного кольорів. Всі в його родині з діда-прадіда вбиралися в білу й блакитну одіж. На одяг і взуття пішло дуже багато матеріалів. На самі тільки рукавички пішла шкіра з 16 вовкулаків. Білим і блакитним кольорами одягу Гаргантюа батько хотів засвідчити, що народження сина – для нього небесна радість.

Від 3 до 5 років Гаргантюа поводився, як усі малі дітки. Але крім того, він щодня качався в багнюці, щодня замазував ніс, вимурзував обличчя, стоптував черевики, ловив мух, ганявся за метеликами, хлюпався в усіх калюжах, пив із черевика, гострив зуби об колоду, мив руки юшкою, волосся розчісував склянкою, часто-густо сідав проміж двох стільців, попадав собі пальцем в око, гнуздав осла із хвоста, носив воду на млин, а дрова до лісу, хапав кочергу за гарячий кінець, плакав з голоду над мискою каші...

Якось до його батька наїхало багато гостей, і всі – з пишним почтом. Ледве вмістилися вони в замок. Для коней дворецького й конюшого одного вельможного гостя не знайшлося місця. І вони спитали в малого Гаргантюа, чи нема ще якоїсь стайні. Гаргантюа привів їх до своєї кімнати, де були його величезні дерев'яні коні. Дворецький та конюший засміялися й самих себе взяли на глузи, а хлопчикові сказали, що будуть з нього люди.

РОЗДІЛ 2. Про те, як один богослов навчав Гаргантюа латини

Грангузьє пішов у військовий похід і вернувся, коли Гаргантюа минав п'ятий рік. Батько дуже радів, коли побачив сина, і випитував його няньок про Гаргантюа. Ті одна поперед одною вихваляли хлопчика – мовляв, і дужий він, і спритний, і розумний, і кмітливий. Вислухавши їх, ущасливлений Грангузьє звернувся до своєї дружини Гаргамелли і сказав, що Гаргантюа треба вчити. Для хлопця взяли за навчителя знаменитого богослова магістра Тубала Олоферна. Гаргантюа вивчив абетку за 5 років і 3 місяці, латинську граматику, молитовник і церковний календар – за 13 років, 6 місяців і 2 тижні. Письмове начиння Гаргантюа було дуже важке, а каламар висів на грубих залізних ланцюгах. Гаргантюа наливав туди ціле барило чорнила. Тубал Олоферн вчив хлопця 18 років і 11 з лишком місяців, поки не помер. До Гаргантюа запросили іншого навчителя – Йолопіно Недолуга. Парубійко набрався такого розуму, що розум той зрештою завернув у нього за глузд. Грангузьє кінець кінцем помітив, що Гаргантюа дедалі дурнішає.

Грангузьє звірив свій клопіт другу донові Філіппо, — і той сказав, що краще вже бути неуком, ніж учитися в таких наставників, як Олоферн та Недолуг, адже наука їхня безглузда і хибна. Філіппо радив запросити в гості якогось хлопця чи юнака, що вчився не довго, років хіба зо два. Того ж вечора дон Філіппо завітав до Грангузьє із своїм пажем, якого звали Евдемон. Хлопець дуже гарно привітався, а Гаргантюа замість

відповіді заревів коровою і вхнюпився носом у свій капелюх. Він не промовив жодного слова. Грангузьє так розгнівався на магістра Йолопіно Недолуга, що ледве не прибив його на місці. Грангузьє вирішив взяти синові за навчителя Понократа (з грец. дужий, невтомний, невідпорний) – того самого вченого мужа, який виховував Евдемона. Невдовзі хай вони втрюх – Гаргантюа, Понократ та Евдемон – вирушають до столиці.

РОЗДІЛ 3. Про те, як Гаргантюа вирядили до Парижа, на якій здоровенній коняці він туди поїхав та як ця коняка винищила боських гедзів

Під ту пору Файоль, четвертий цар нумідійський, прислав із Африки Грангузьє в подарунок коняку, найбільшу, найвищу і найнезвичайнішу з усіх коняк на світі. Завбільшки вона була як шість слонів. На цій коняці і мав їхати в Париж Гаргантюа.

Рано-вранці Гаргантюа, Понократ, Евдемон та гурт служників вирушили в путь. Наші мандрівники анітрохи не нудилися і до самого Орлеана знай під'їдали та попивали. Потім вони в'їхали в ліс, де хмарами літали та гули мухи, сліпні й гедзі. Кусючі нахаби накинулись на бідолашних коней та мулів і обліпили кожного з голови до хвоста. Та недовго вони розкошували. Коняка Гаргантюа замахала своїм страхітливим хвостом і враз змела всіх гедзів, а разом з ними й ліс. Косила хвостом дерева, як косар траву. Гаргантюа сказав: "Tout beaux" (франц. жартівливий вираз, який перекладається приблизно "Ось я тобі покажу!"), і відтоді той ліс називається Боським.

Через кілька днів мандрівники щасливо прибули до столиці. Якийсь час Гаргантюа відпочивав, їв, пив і всіх розпитував, чи багато тут учених і чи дуже вони мудрі.

РОЗДІЛ 4. Про те, як Гаргантюа відплатив городянам за зустріч і як він познімав великі дзвони з собору Богоматері

Гаргантюа подався оглянути місто. Всі, кого він тільки зустрічав, витріщали очі – що це, мовляв, за проява заморська? – і йшли за ним слідом. До слова, у столиці тоді жило багато бевзів, ледарів та гультяїв. Юрба наступала Гаргантюа на п'яти, і це йому кінець кінцем набридло. Він виліз на вежі собору Богоматері. Потім набрав повні легені повітря і щосили дмухнув униз. В місті враз знялася страшенна буря. Вітром знесло і змело 260400 душ, не рахуючи жінок та дітей. Ті, хто лишився живий, втекли до університету. Там зупинилися й почали лаяти-клясти Гаргантюа. Отоді й охрестили місто Парижем ("Париж" французькою вимовляється як "Парі"), а доти воно називалося Лютецією (так Париж називався за римського владарювання в Галлії).

Покаравши надто цікавих городян, Гаргантюа звернув очі на великі дзвони, що висіли на вежах собору, і подумав, що слід би їх повісити на шию його коняці замість бубонців (він намірився відпроводити її до батька з гостинцями). Гаргантюа познімав дзвони та й відніс їх до заїзду, в якому оселився. В місті, коли про це довідались, зчинився несусвітний шарварок. Розповівши, якого лиха заподіяв Гаргантюа місту, городяни благали в оракула поради й допомоги. Вирішили відправити до Гаргантюа високоповажаного магістра Іоанотуса де Брагмардо. Він, нап'явши на голову свою магістерську шапочку, зачесавшись на манір Юлія Цезаря, добряче призволившись до пирогів з варенням та святої водиці з погребя, подався до Гаргантюа. Біля воріт заїзду

саме стояв Понократ. Він подумав, що магістр – штукар. "Ви на людський посміх так повбиралися?" — спитав Понократ. Іоанотус відповів, що завжди так убирається, і прийшов до Гаргантюа просити повернути дзвони.

Понократ побіг до Гаргантюа й оповістив про нежданих гостей. Гаргантюа гукнув свого наставника Філотомія, свого дворецького – юного пажа Евдемона, свого конюшого Гімнаста й Понократа і почав з ними радити раду. Всі зійшлися на тому, що дзвони слід віддати. Та найперш треба погостувати гостей добрим вином. А щоб старий Іоанотус не запишався з того, ніби дзвони повернуто завдяки невсипущим його турботам, вирішили так: поки магістр частуватиметься, віддати дзвони раніше, ніж той попросить.

Іоанотус погостувався, а тоді почав промову, яка була не дуже красивою. Все зводилося до того, що він хотів повернути дзвони, бо йому за це пообіцяли десять ліктів ковбас і пару штанів. Після частування Гаргантюа зі своїми друзями подарували магістру десять ліктів ковбас, пару штанів, 300 здорових поліняк, 25 кухв вина, постіль із трьома пуховиками з гусячого пера та велику й глибоку миску – тобто все, що на схилі літ йому потрібно і про що він сам сказав у своїй орації. Старий шкарбан, дарма що Гаргантюа так щедро його обдарував, став правити ще й з міста штани та ковбаси. Йому відповіли: він уже дістав те, що йому належало. Почав тягтися суд між Іоанотусом і містом. Тяжба тривала нескінченно довго, а як по правді, триває ще й досі. Під цю притичину універсіали дали обітницю не вмиватися й не купатись, а магістр Іоанотус – не втирати носа, аж поки не висудить штанів та ковбас.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 5. Про те, як Гаргантюа жив у Парижі

Гаргантюа забажав розпочати науку під орудою Понократа. Однак той спершу вирішив довідатись, чого навчили Гаргантюа його перші наставники. Отож попервах життя Гаргантюа йшло, як раніше. Щоранку він прокидався близько 9 години, довго дригав у повітрі ногами, підстрибував і качався в постелі. Тоді вставав, одягався, сідав снідати. Йому подавали варені тельбухи, печеню, смаженю, шинку і масну юшку зі скибочками хліба. І він усе з'їдав. Поснідавши, Гаргантюа йшов до церкви, а за ним несли у величезному кошику його молитовник. У церкві Гаргантюа вистоявав по 26, а часом і по 30 відправ. Коли Гаргантюа виходив із церкви, йому підвозили на возі, запряженому волами, чотки святого Клавдія; кожна намистина була завбільшки як людська голова. Він проказував більше молитов, ніж їх проказують шістнадцять самітників. Після цього він із півгодини читав, але думав про обід. Нарешті Гаргантюа сідав до столу. Вминав кілька десятків окостів, вуджені бичачі язики, ласував ковбасами та кав'яром. Четверо слуг по черзі кидали йому в рот лопатами гірчицю. Потім Гаргантюа заводив баляндрази із слугами, грав у карти і шашки. Награвшись, Гаргантюа лягав спати. Прокинувшись, він довго протирав очі й нехотя сідав до навчання, насамперед починав зубрити молитви. Опісля брав чотки, варганився на

старезного мула і їхав визволяти з пастки кроля. За вечерею він знову наїдався так, що лізло через пельку. Після вечері Гаргантюа знову грав у шашки чи в бабки, а тоді лягав спати й спав вісім годин поспіль.

Понократ, надивившись на все це, вирішив навчити свого плеканця жити по-іншому. Понократ склав план кожного його дня так, щоб Гаргантюа щохвилини навчався чогось корисного й потрібного, зміцнював тіло й загартовував дух.

Тепер Гаргантюа вставав о четвертій ранку і йшов із Понократом на прогулянку. Коли вони поверталися, Гаргантюа вдягали, зачісували, напахчували парфумами, а Понократ тим часом повторював з ним те, чого вчив напередодні. Через дві-три години Понократ починав новий урок. Після цього вони знову йшли гуляти. По дорозі обговорювали урок. Простували на майдан, грали там у м'яча, у гилки, розминаючи м'язи. Повернувшись додому, вони розтиралися, перевдягались і сідали їсти. За обідом читали вголос що-небудь цікаве про славу минувшину й весело між собою гомоніли. Тепер Гаргантюа їв хліб, сіль, м'ясо, рибу, городину, садовину, зілля. Гаргантюа вивчав уривки із Плінія, Афінея, Діоскоріда, Юрія Поллукса, Галена, Порфирія, Опціона, Полібія, Геліодора, Арістотеля, Еліана та інших великих учених, філософів і письменників. Далі повторювали вранішню науку, а тоді Гаргантюа, посмакувавши айвовим варенням, чистив зуби й умивався. На стіл клалися карти, але не для гри, а для всяких дотепних арифметичних забав. У такий спосіб Понократ навчав Гаргантюа любити числа, і той щодня по обіді та по вечері охоче брався за арифметику, геометрію, астрономію. Він також учився грати на музичних інструментах. Потім Гаргантюа разом із своїм конюшим Гімнастом вправлялися у верховій їзді. Гаргантюа мав довжелезний, міцнющий спис і трошив ним ворота, пробивав панцери, валив дерева, нанизував на нього кільця, сідла, кольчуги, латні рукавиці. Вправлявся Гаргантюа і з алебардою, еспадроном, шпагою, кинджалом, бився в кольчугі й без, зі щитом і без щита. Інколи Гаргантюа їздив верхи на полювання. Він грав у м'яча, бігав, стрибав, плавав, метав дротика, залізного бруса, списа, рогатину, алебарду, каменюку, напинав лука, сам-один заводив арбалета; цілився з пищалі, ставив на лафет гармату, стріляв на стрільбищі в картонного птаха, лазив по линві, горлав, щоб розвинути груди. Після всіх цих вправ Гаргантюа мили, розтирали, перевдягали, і він неквапом правився додому. Поки на кухні готували обід, іще раз повторював уроки, тоді сідав до столу. Страви були прості, і їв він небагато. Але за вечерею Гаргантюа їв досхочу і довго не вставав з-за столу. За вечерею повторювали те, що вчили в обід. Опісля заводили розумну й приємну бесіду. Потім співали під музику, іноді грали в карти та в бабки, а часом ішли навідати яких-небудь учених мужів або мандрівників. Перед тим, як лягти спати, виходили на балкон і споглядали місяць на небі, зірки та планети. Потім Гаргантюа востаннє переповідав Понократові все, що прочитав, вивчив, побачив, почув, осягнув, зробив за день, і нарешті вкладався спати.

Понократ водив свого плеканця по місту. Вони заходили в майстерні. Понократ сказав, що добре знати ремесло – це краще, ніж мати спадщину, тож Гаргантюа вивчав ремесла і знайомився з розмаїтими в них відкриттями. Ходили вони на публічні лекції,

на урочисті відправи, на змагання з риторики; слухали виступи знаменитих адвокатів та проповідників-євангелістів. Бували у фехтувальних залах. Вони заходили в крамниці продавців зілля, аптекарів, роздивлялися усе. Вони дивилися на акробатів, жонглерів, штукарів. Гаргантюа приглядався до їхніх стрибків і вихиласів, прислухався до балачок.

Попервах наука давалася Гаргантюа важко, та згодом він став ловити все з півслова. Щомісяця, вибравши ясний погідний день, Понократ вів Гаргантюа за місто, щоб порозкошувати на дозвіллі. І Гаргантюа робив те, що хотів – дурів, качався в траві, вистрибував і витанцьовував, горлав пісень, розоряв пташині гнізда, ловив перепілок, раків, жаб. Потім вони сідали десь у холодку на м'якій травичці й проказували напам'ять вірші Вергілія або Гесіода, писали латиною веселі епіграми, а тоді перекладали на французьку мову.

РОЗДІЛ 6. Про те, як лернейські пекарі посварилися з пастухами Грангузьє і як це призвело до кривавої війни

Наближалася осінь, і в маєтку Грангузьє, батька Гаргантюа, ось-ось мав початися винозбір. Пастухи день і ніч пильнували виноградник. Якось повз нього їхали пекарі з міста Лерне – везли продавати пироги в Парільє. Пастухи Грангузьє, як не раз уже було, попросили продати їм пирогів за базарну ціну. Та пекарі ні сіло ні впало почали насміхатися з пастухів, обзивати їх. Вислухавши образи, один із пастухів, чесний і достойний хлопець Фрож'є, лагідно сказав, що добрі сусіди так не чинять, адже Грангузьє продає пекарям пшеницю на ті самі пироги.

Марке, великий берлоносець братства лернейських пекарів сказав: "Йди лишень сюди, я почастую тебе пирогами!" Фрож'є, гадаючи, що Марке хоче продати йому пирогів, спокійно підійшов і дістав гроші. Та Марке враз шмагонув його по ногах і хотів був дати драла, та Фрож'є заволав не своїм голосом: "Пробі!" – й пожбурих у кривдника здровенним кийком. Як на гріх, влучив у самісіньку голову. Марке впав на землю.

На галас збіглися селяни і почали молотити пекарів. На пекарів посипався град каміння. Вони кинулись тікати, та пастухи швидко їх наздогнали і відібрали дюжин із п'ять пирогів, але заплатили і дали лернейцям горіхів та три корзини солодкого винограду.

Пекарі підвели Марке і поїхали додому. По дорозі вони кляли пастухів і нахвалялися помститись. А пастухи й пастушки тим часом посідали кружка й стали наминати пироги та виноград. Вони згадували хвальків-пекарів і сміялися з них. Фрож'є розтерли ноги свіжим виноградним соком, і вони незабаром загоїлися.

РОЗДІЛ 7. Про те, як лернейський король Пікрохоль віроломно напав на Грангузьє

Повернувшись до Лерне, пекарі відразу побігли в Капітолій – скаржитися на пастухів Грангузьє королеві Пікрохолу Третьому. Король, вислухавши їх, розшаленів і тої ж миті звелів скликати усіх чоловіків при повному обладункові та при зброї. Пікрохоль готувався до війни. За обідом він призначив полководців. Командувати артилерією наставили графа Хвальконю. Ар'єргард було віддано під оруду герцога Пограб'є. Головними силами мав командувати сам Пікрохоль та принци.

Коли військо було зібране й споряджене, Пікрохоль вислав уперед 300 вершників

на чолі з бароном Ненажером – подивитися, чи нема де засідки. Повернувшись, вивідники доповіли, що скрізь усе мирно й спокійно.

Орда пікрохольців вирушила в похід. На своєму шляху вони не проминали ні багатого, ні бідного, ні божого храму, ні людської оселі. Різали биків, корів, свиней, овець, кіз, гусей, качок, курей, збивали горіхи, трусили яблука, груші, персики, сливи, рвали виноград. Люди покірно піддавалися насильству і тільки про єдине благали: щоб напасники не вбивали їхніх дітей, не забували про те, що з непам'ятних часів Грангузьє і Пікрохоль були друзі й добрі сусіди, що вони ніколи один одного не кривдили.

РОЗДІЛ 8. Про те, як чернець Жон-Нищитель урятував монастирський виноградник

Так сунуло Пікрохолеве військо по краю Грангузьє, руйнуючи й вигублюючи все навкруги, аж поки дісталосся Сейї. По краю саме ходила пошесть – чума, та хоч би одного з душогубів вона схопила! Спустошивши Сейї, солдати повернули до монастиря. Підступившись, побачили: його взято на міцні замки та засуви. Військо подалося далі, однак залишило під монастирськими мурами сім загонів піхоти та сотні дві списоносців. Ті заходилися бити кам'яні мури списами, незабаром проломили їх і вдерлися в монастирський виноградник. Ченці розгубились, аж розуму стерялися. Потім кинулися до дзвонів і закалатали, а тоді пішли до церкви, наспівуючи псалми та молитви.

У тому монастирі жив чернець Жан, на прізвисько Нищитель – моцак, спритник, відчайдух, розумака й веселун, цибатий, носатий, горлатий, на всякі штуки й витівки мастак. Побачивши, що якісь чужі вояки рвуть виноград, нищать і виривають з корінням кущі, Жан побіг у церкву, де ченці й досі бубоніли молитви, здіймаючи руки до неба. Жан закликав усіх ченців йти обороняти свій виноградник.

Брат Жан скинув із себе сутану, схопив здоровенну поперечку від хреста, помчав до виноградника й заходився гамселити нею пікрохольців. Вороги падали на землю, мов стиглі груші з дерева. Деякі, вмираючи, просили сповіді. Почувши це, настоятель і братчики вибігли з церкви. Деякі ченці заходилися їх сповідати, а решта поскидали сутани, схопили ножі для лущення горіхів й собі почали нищити ворогів. Отак брат Жан у цей день вигубив 13622 Пікрохолових вояки.

РОЗДІЛ 9. Про те, як Грангузьє збирався на війну з королем Пікрохолом

Пікрохоль, перейшовши з військом Ведський брід, опівночі підступив до Ла-Рош-Клермо і став на нічліг. Уранці він приступом узяв міський вал, фортецю-замок і засів у ній. Один із пастухів Грангузьє, дізнавшись про це, прибіг до свого володаря й розповів усе.

Грангузьє скликав раду. Обміркувавши все гарненько, його придворні сказали, що треба вирядити до Пікрохоля тямущого й спритного посланця, аби той допитався, чому король так розсердився, чому так зухвало вдерся у володіння свого давнього приятеля. Крім того, вони радили послати гінця з листом до Гаргантюа, щоб хлопець повернувся. Грангузьє послав у Париж одного із слуг, а до Пікрохоля в Ла-Рош-Клермо поїхав Ульріх Галле, кмітливий і розважливий дворянин.

Ульріх Галле, діставшись до Пікрохоля, статечно привітався й почав свою промову.

Він казав, що Грангузьє зроду не завдавав Пікроholeві прикростей, завжди жив з ним у мирі та злагоді. Він благав Пікроholeа схаменутись і не йти війною на Грангузьє. Ульріх просив заплатити за шкоду 1000 золотих і дати заручників – герцогів Теревеня, Курдупеля та Свиняя, а також принца Коростява і графа Блоханьяна. Пікроhole не погодився.

Грангузьє вирішив послати слуг до своїх пастухів і розпитати детально, як усе сталося. Повернувшись, слуги розповіли історію про пироги. Грангузьє спитав, скільки пирогів узяли пастухи в лернейців, і, почувши, що п'ять дюжин, звелів напекти їх п'ять возів. Пораненому Марке Грангузьє хотів подарувати містечко Помпадьеру. Ульріх Галле знову поїхав до Пікроholeа, тепер уже з подарунками. Граф Хвальконя намовив Пікроholeа не поступатися, але подарунки узяти. У посланців забрали пироги, гроші на лікування Марке, дарчу на Помпадьеру, вози та волів, а їх самих вирядили додому. Отак Галле повернувся з лихими вістями: мовляв, нема чого сподіватися на мир.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 10. Про те, як Пікроholeві підданці намовляли його завоювати весь світ

Коли вози з пирогами було розвантажено, до Пікроholeа завітали герцог Свиняй, граф Бешкетон і воєвода Шмарконе. Привітавшись, вони намовили короля захопити увесь світ. Для цього треба розділити військо на дві частини: половина хай іде на Грангузьє, а друга половина війська хай вирушає на Португалію, Італію, а далі – на королівства Туніське, Гіппське, Алжірське, Бону, Кірену, всю Барбарію, на острови Майорку, Менорку, Сардинію, Корсіку та інші, потім – на Азію, і таким чином треба захопити усі країни. А та частина, яка здолає Грангузьє, приєднається до завоювань. Слухаючи цю розмову, обізвався Ехефрон, немолодий дворянин, що бував у всяких бувальцях. Він сказав, що такі плани можуть скінчитися нічим. Але Пікроhole погодився на такий план і наказав усім шикуватися і виступати.

РОЗДІЛ 11. Про те, як Гаргантюа покинув Париж і поїхав до свого батька Грангузьє і як Гімнаст зустрівся з пікроholeцями

Гаргантюа, прочитавши батькового листа, засідлав свою велетенську коняку, сів на неї й вирушив додому. З ним поїхали Понократ, Гімнаст та Евдемон. Діставшись у Парільє, Гаргантюа завітав до свого знайомого Гуго. Від нього почув, що король Пікроhole захопив фортецю Ла-Рош-Клермо і засів у ній, а його вояки хазяйнують у Веді й Вогодрі. Понократ запропонував поїхати до сеньйора Лавогюйона і розпитати, де ще стоять Пікроholeві загони і чи багато їх. Гаргантюа разом із друзями помчав до Лавогюйона. Лавогюйон розповів, що Пікроhole вдерся у володіння Грангузьє ні сіло, ні впало. Сеньйор порадив вивідати, де саме засіли пікроholeці.

Гімнаст сказав, що поїде вивідувати. З ним поїхав конюший Лавогюйона – Вітрогон. Гімнаст і Вітрогон врешті наразилися на Пікроholeвих вояків. Ті чинили бешкети в маленькому селі біля Ведської діброви. За якусь хвилину на Гімнаста та Вітрогона налетів гурт вояків. Вони хотіли і їх пограбувати. Та Гімнаст зупинив їх і сказав, що

такий самий, як вони: любить цупити, чистити, оббирати, обскубувати, патрати, а тоді ласувати. Тріпе – один з людей Пікрохоля, наказав Гімнасту віддати свого коня. Гімнаст почав вдавати, ніби він чорт: показував неймовірні гімнастичні трюки на коні. Пікрохолові солдати злякалися: вони подумали, що то таки перевдягнений чорт. Один із них, Жан, на прізвисько Добрий, дістав молитовника і почав молитися. Пікрохолові вояки дивилися на Гімнаста, пороззявлявши роти, залякнувши й зацікавивши. А потім кинулись що духу тікати,

Один тільки Тріпе не розгубився. Він вихопив з піхов шпагу та лусь нею Гімнаста по голові! Однак Гімнаст передбачав таку okazію й намовив собі під шапку трави та ганчір'я. Він навіть не відчув удару. Гімнаст вбив Тріпе і помчав прямісінько до Лавопойона. За ним слідом поїхав і Вітрогон.

Гімнаст розповів Гаргантюа й Лавогюйонові про свою пригоду й додав, що всі солдати в загоні Тріпе – паскудники, грабіжники та розбишаки, що у війсьній справі вони анічогісінько не тямлять, отже, боятися їх нічого. То хай Гаргантюа спокійнісінько їде до батька – він, Гімнаст, і його друзі легко перебіють Пікрохолових солдатів, ті й похопитися не встигнуть.

Гаргантюа сів на свою велетенську коняку, супутники його теж скочили на коней, і всі рушили в путь. По дорозі Гаргантюа побачив величезне дерево. Він вирвав його корінням і вистругав з нього спис, який водночас міг бути і кілком.

Пікрохолове військо сховалося у Ведському замку. Один із ворожих гармашів вистрелив у Гаргантюа. Ядро влучило йому в скроню, але для Гаргантюа воно було, ніби сливова кісточка. У голову Гаргантюа влучило багато ядер, але для нього це було, ніби рій мух.

Зруйнувавши Ведський замок і знищивши військо Пікрохоля, Гаргантюа та його друзі подалися до Грангузьє.

РОЗДІЛ 12. Про те, як Гаргантюа вичісував із своєї чуприни гарматні ядра

Грангузьє дуже нетерпеливився, дожидаючи сина. І коли Гаргантюа нарешті приїхав, батько невимовно зрадив. Гаргантюа подався до свого покою – перевдягатися й зачесатись. Коли він устроїв у буйну кучму волосся велетенський гребінець із слонячих бивнів, з-під гребінця посипалися гарматні ядра. І щоразу, як Гаргантюа стромляв у волосся гребінець, на підлогу падало сім, а то й десять ядер.

Понократ розповів усім, що пікрохольці ще не усі розбиті. Військо зазнало великих втрат, воно розшарпане, налякане, але не вигублене дощенту. Грангузьє порадив відпочити, а потім уже йти наступом. Він влаштував дуже пишну вечерю для усіх.

РОЗДІЛ 13. Про те, як Гаргантюа бенкетував зі своїми друзями

Коли всі посідали до столу й проковтнули перші шматки, Грангузьє почав розповідати, через що спалахнула війна між ним та королем Пікрохолом. Далі він розповів про те, як чернець Жан, на прізвисько Нищитель, переміг зухвалих войовників і врятував монастирський виноградник. Гаргантюа звелів запросити до їхньої вечері хороброго ченця.

Незабаром дворецький повернувся разом із ченцем. Брат Жан поважно сидів на

мулі, тримаючи в руках довжелезну поперечку від хреста. Гаргантюа та його друзі кинулися до ченця, стали його обіймати й вітатися.

Під час вечері брат Жан розповів, що він не вчиться, бо наука йому не потрібна: "Ми в нашому монастирі ніколи жодної книжки не розгорнули. Покійний абат наш завжди казав, що вчений чернець – це страховище... їй-богу! Тож ми й дали обітницю невігластва". Згодом Евдемон спитав його, чому усіх ченців звідусіль женуть у три вирви та гудять-клянуть на чім світ стоїть. Брат Жан відповів: "Перш за все того, що ченці жеруть людські послідки, тобто гріхи; отож їх селять у місцях пустельних та відлюдних – як дармоїдів. Далі: якщо ви розумієте, чому люди сміються з мавп і дражнять їх, то зрозумієте, чому ніхто не хоче знатися з ченцями... мавпа не стереже оселі, як пес, не оре плугом поля, як віл, не дає ні молока, як корова, ні вовни, як вівця, не тягне возів, як коняка. Вона скрізь паскудить і все псує... так само і ченці (я кажу про ченців-дармоїдів)". Але Гаргантюа сказав, що брат Жан не схожий на таких ченців: "Він гречний, веселий, моторний, сміливий. Він трудиться, оре землю, оступається за гноблених і скривджених, розраджує згорьованих, помагає стражденим, пильнує виноградник свого монастиря". Брат Жан дійсно був таким, бо він багато працював: на утрені чи на панахиді він стояв на криласі й співав, а водночас майстрував тятину для арбалета, гострив стріли, плів сіті для риби й сильця для кролів. Він вважав, що не треба монотонно молитися, коли час, а треба всюди згадувати Бога, молитися і говорити з Богом під час роботи.

Повечерявши, всі стали радитися, що робити далі. Врешті надумали: під північ вирушити на вивідки, а перед тим відпочити. Гаргантюа ліг, але не міг skleпити очей. Брат Жан, помітивши, що Гаргантюа не спить, порадив співати разом псалми. Таким чином вони вмиль заснули.

Біля півночі усі прокинулися. Брат Жан знову хотів їсти, тому усі підкріпилися. Потім усі почали лаштуватися в путь і вбиратись у бойові обладунки. Брата Жана теж убрали як вояка, хоч він спершу огинався і кричав, що йому і в сутані добре. Згодом він вбрався в обладунок, навіть шолом взяв. Почепивши на пояс булатного меча, чернець сів на прудкононого неаполітанського коня й сказав, що він готовий виступати. У путь вирушили Гаргантюа, Гімнаст, Евдемон, брат Жан і з ними 25 найхоробріших та найвірніших слуг Грангузье.

РОЗДІЛ 14. Про те, як брат Жан надихав своїх товаришів і як він завис на дереві

Отак сміливі оборонці вирушили в бойовий похід. По дорозі брат Жан не вгавав і усе говорив, що нічого не боїться. Він казав, що коли хтось боїться, треба на нього накинути сутану, бо вона допомагає страхополохам. Отак патякаючи, брат Жан їхав собі на своєму коні й не дивився ні праворуч, ні ліворуч, ні вниз, ні вгору. А даремно! Коли він проїжджав під старим крислатим горіхом, забороло його шолома зачепилося за зламану гілку. Чернець, цього не завваживши, підстрожив коня. Норовистий огир, стрибнув уперед. Брат Жан випустив повід і схопився за гілку, а кінь у цю саму мить із під нього вирвався. Брат Жан завис на гілці.

Гімнаст зліз із коня, видерся на горіх, однією рукою взяв брата Жана під пахви, а

другою відчепив забороло від гілки. Брат Жан гепнувся на землю, мов стиглий плід, а слідом за ним легко зіскочив Гімнаст. Звівшись на ноги, брат Жан став квапливо роздягатися. Скинув із себе панцир, жбурнув у кущі шолом. Лишившись у самій сутані, взяв поперечку від хреста і сів на коня, якого встиг перейняти Евдемон. Друзі і слуги рушили далі.

РОЗДІЛ 15. Про те, як Гаргантюа розбив Пікрохолів загін

Повернувшись до фортеці Ла-Рош-Клермо, Пікрохольові вояки розповіли королю, що на них напали чорти. Пікрохоль розлютився до краю. Він звелів скликати раду, яка засідала всю ніч. Король наказав послати на вивідки загін легкої кінноти на чолі з графом Дременю. Кожного з них покропили святою водою і кожного перев'язали епитрахиллю, на випадок зіткнення з бісівським поріддям. Та вони повернули назад ні з чим. Неподалік од Кудре вони побачили при дорозі вбогу пастушу халупу, а в ній – п'ятьох прочан. Вони зв'язали прочанам руки та ноги і забрали їх із собою, подумавши, що прочани – шпигуни.

Коли загін спускався до Сейї, його запрямитив Гаргантюа. Брат Жан почав кричати, що треба бити ворога. Почувши крики ченця, Пікрохольові вояки подумали, що справді-таки наразилися на чортів, і кинулись тікати. Тільки Дременю не зрушив з місця. Він почекав, поки до нього під'їде брат Жан, а тоді, взявши списа напереваги, вдарив ченця у груди. Проте залізне вістря не пробило сутани брата Жана – така вона була брудна та зашкарубла. Брат Жан підняв свою поперечку від хреста і так уперіщив Дременю по шії, що той упав з коня безтямний.

Гаргантюа вирішив не переслідувати ворогів. А тим часом брат Жан гнав і гнав Пікрохольових вояків і нищив їх без пощади. Раптом він помітив, що на п'ятьох конях сидять по двоє вершників: пікрохольові кіннотники і прочанин. Брат Жан під'їхав до них і замахнувся своєю поперечкою-кийком. Та один із бранців заволав врятувати його. Вороги озирнулися. Побачивши, що їх переслідує один-єдиний чернець, вони, осмілені, кинулись на нього й заходились лупцювати. Та брату Жанові не було боляче від ударів – така товста й задубіла була в нього шкіра. Вороги схопили його, приставили до нього двох лучників, а самі, подумавши, що Гаргантюа втік у Нуарет, помчали туди, гадаючи, що візьмуть там його в полон.

Коли вороги повернули коней і помчали геть, брат Жан здогадався, що вони переслідуватимуть Гаргантюа. І взяв його живий жаль, що він нічим не може зарадити друзям. Брату Жану вдалося звільнитися, і він сам розбив загін пікрохольців, взявши графа Хвальконю в полон. Війська Пікрохоля ставало менше і менше. Тих вершників, що везли прочан, він поскидав із сідел, а коней їхніх віддавав прочанам.

Перемігши пікрохольців, Гаргантюа та його друзі повернули коней і поїхали до замку Грангузьє. Годі уявити радість і щастя Грангузьє, коли він побачив сина живим, здоровим та веселим. Грангузьє наказав слугам подати розкішну вечерю.

Брат Жан прийшов на вечерю разом з прочанами, які ходили до Сен-Себастьяна молитися, щоб відійшла чума. Почувши це, Грангузьє сказав, що проповідник, який сказав людям, що святі насилають чуму, помиляється: "Чума вбиває тіло, а ці кляті

облудники отруюють душі темних людей". Після вечері Грангузьє й Гаргантюа наказали покласти в торби прочанам харчів, налити їхні баклаги свіжою водою; до того ж вони дали кожному прочанинові коня і грошей.

Потім до Грангузьє привели полоненика – графа Хвальконю. Грангузьє спитав, яку мету має король Пікрохоль. Хвальконю відповів: король хоче захопити весь край і розорити його, аби помститися за те, що пастухи забрали в лернейських пекарів пироги й поранили Марке. Грангузьє відпустив графа і попросив зробити усе, аби з очей Пікрохоля спала полуда.

По недовгій часі до Грангузьє прибули посланці тридцяти володінь, що межували з його землями. Посланці запропонували вояків, зброю і гроші. Зворушений Грангузьє красно подякував посланцям і став збирати своє військо.

Граф Хвальконю, повернувшись до Ла-Рош-Клермо, розповів Пікрохولهві про те, що з ним приключилося і що довелось йому бачити. А потім став умовляти короля, щоб той замирився з Грангузьє. Граф Бешкетон був проти перемир'я, але Хвальконя заколов його. Та король ураз розшаленів. Він прикликав лучників і звелів їм четвертувати графа. Чутка про Пікрохولةву жорстокість розійшлась серед солдатів. Вони почали ремствувати, а один із воєвод прийшов до короля і сказав, що солдатів і так уже багато загинуло, а зброї і їжі є мало. Але Пікрохоль лютував і готувався до війни.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 16. Про те, як Гаргантюа обложив фортецю Ла-Рош-Клермо і як він ущент розбив Пікрохولة військо

Грангузьє наставив Гаргантюа верховним командувачем війська. А сам залишився в замку. Військо вирушило в похід. Надвечір воно дісталось до Ведського броду. Одні воїни посідали в човни, інші швидко і вправно звели міст. Незабаром усі були на тому березі. Просто перед ними височіла фортеця Ла-Рош-Клермо.

Гаргантюа наказав вивести військо в долину, а за пагорбом залишив засідку. Брат Жан із шістьма загонами піхоти та двома сотнями латників перейшов болото й вибрався на битий Лауденський шлях. Отже, фортеця була обложена майже зусібіч. Пікрохольці розгубилися. Вони не знали, як краще діяти: чи йти в долину битися з воїнами Гаргантюа, чи захищати фортецю. Оговтавшись, Пікрохоль вивів із фортеці в долину латників. Їх зустріла злива гарматних ядер. Воїни Гаргантюа, щоб не заважати своїм гармашам обстрілювати ворога, відійшли трохи далі. Напнувши луки, пікрохольці посунули вперед. У воїнів Гаргантюа полетіли стріли. Та всі пролітали над головами. Потім латники навалюно кинулися вперед. Проте Гаргантюа це передбачив. Він оддав команду – і воїни оточили пікрохольців, засипали їх стрілами та кулями. Пікрохольці відступили. Аж тут із тилу на них напав брат Жан із своїм пішим загonom. Пікрохольці сипонули врозтіч.

Пікрохоль із рештками свого війська кинувся у бій, а з фортечних мурів полетіли гарматні ядра та кулі. Гаргантюа наказав своїм гармашам відкрити вогонь по мурах, а

пішим солдатам іти в бій. Брат Жан, углядевши, що з того боку, де він стоїть зі своїм військом, фортецю вже ніхто не захищає, звелів атакувати. Воїни взяли її. Тільки двісті з них залишились стояти під мурами на випадок, якщо пікрохольці вернуться. Всі побігли до східної брами, де кипіла січа, і вдарили по ворогові ззаду. Пікрохольці, побачивши, що їх оточено, покидали зброю і здалися на милість переможців. Брат Жан наказав замкнути їх у церкві й приставити до них сторожу.

Пікрохоль, не тямлячи себе, тікав у бік Іль-Бушара. Зненацька кінь його спіткнувся і впав. Король зопалу зарубав його мечем. А коли перешалів, вирішив украсти на млині, що стояв недалеко, осла. Мірошники спіймали короля, дали доброго прочухана, ще й роздягли. Щоправда, голим не пустили, а вбрали в якесь рам'я. По дорозі король —здибав бабу-ворожку і попросив поворожити. Баба навіщувала, що королівство Пікрохольцеві повернуть тоді, як рак свисне. Відтоді Пікрохоль пропав, мов у воду впав.

Гаргантюа, розбивши Пікрохольцеве військо, найперш полічив своїх солдатів. Були і вбиті, й поранені, але небагато. Потім Гаргантюа зібрав на майдані рештки Пікрохольцевого війська та всіх городян, пообіцявши їм грошей на три місяці прожитку й охорону. Гаргантюа наказав покарати Марке, його товаришів, які роздмухали полум'я чвари, всіх радників, воєвод та придворних Пікрохольця, які підбурювали на війну з Грангузьє. Що ж до Пікрохольцього королівства — воно перейшло його п'ятирічному сину, яким мав опікуватися мудрий Понократ.

До Гаргантюа привели всіх призвідців кривавої війни. Не було тільки Шмарконе та Свиняя, які повтікали задовго до вирішальної битви. Гаргантюа не покарав винних, а звелів їм стати до верстатів у книгодрукарні, яку він заснував у Ла-Рош-Клермо. За наказом Гаргантюа всіх загиблих поховали, а всіх поранених одвезли до лікарні. Всім городянам відшкодували збитки, а навколо фортеці звели ще один міцний мур і поставили в ній постоем військо, щоб було кому боронити фортецю, як на неї зненацька нападуть. Нарешті Гаргантюа рушив зі своїми загонами до батькових володінь.

Грангузьє зустрів їх радісний та щасливий і влаштував на честь перемоги гульбище. Грангузьє винагородив грішми кожного з друзів свого сина, а ще подарував їм замки.

РОЗДІЛ 17. Про те, як Гаргантюа звелів побудувати для брата Жана Телемський монастир

Один тільки брат Жан залишився без подарунка. Гаргантюа хотів був наставити його абатом у Сейї, проте чернець відмовився і сказав, що хоче заснувати монастир, не схожий ні на який інший. Гаргантюа порадив, щоб там не було мурів і жодного годинника, а приймали туди лиш молодих, здорових й гарних юнаків та юнок. Хай вони навчаються всіляких наук, читають мудрі книжки, грають на музичних інструментах. І дозвілля хай гарно проводять — у забавах, веселих розвагах. А схочуть залишити монастир — хай собі йдуть. Хто забажає стати мирянином, хай ним стане. "Саме про такий монастир я і мріяв", — сказав брат Жан.

На спорудження, впорядкування, утримання монастиря Гаргантюа дав братові Жану багато грошей. Монастир збудували шестикутним. На кутах височіли величні

круглі вежі. Споруда мала сім поверхів разом із підвалами. У монастирі було 9032 покої. Всі вони виходили у величезну залу; до зали вели прегарні широкі сходи. Між вежами праворуч була бібліотека, ліворуч – світлиці для дівчат. Перед ними – театр і водозбір, а також лазні. В інших покоях жили юнаки. Понад річкою розкинувся розкішний парк із лабіринтом посередині, а біля самого монастиря – сад. І тут же був іще один парк, де водилася сила-силенна звірів. На північ од замку текла річка Луара.

Юнаки та дівчата жили весело й дружно. В них було заведено: всі роблять те, що забажає одне з них. Всі юнаки й дівчата вчилися, вміли читати, писати, всі знали по п'ять-шість мов, всі співали, всі складали вірші. Всі жили не за усталеними правилами, приписами, законами, а керуючись тільки доброю волею та бажанням. В їхньому статуті було одне-єдине правило: "Роби, що бажаєш".

На мідній дошці, яку знайшли під підмурком Телемського монастиря була дуже довга загадка. Коли цю загадку прочитали Гаргантюа, він сказав, що вона розкриває і стверджує небесну істину. А брат Жан вважав, що там розповідається про те, як грають у м'яча.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ПОВІСТЬ ПРО ЖИТТЯ ТА ПОДВИГИ ДОБРОГО Й МУДРОГО ПАНТАГРЮЕЛЯ, КОРОЛЯ ДИПСОДІВ

РОЗДІЛ 1. Про те, як народився Пантагрюель

Коли Гаргантюа було 524 роки, його дружина, велетка Бадбек, донька короля амавротів (амавроті – жителі міста Амаврот в Утопії, країні, що її вигадав Томас Мор (1478-1535)), народила сина, теж велета і красеня. Бадбек померла, коли хлопчик з'явився на світ. Його назвали Пантагрюелем – бо "панта" по-грецьки означає "все", а "грюель" мовою агарян (мусульман) тлумачиться як "той, що жадає". Нарекли так хлопчика тому, що саме того року на Африку впало страшне лихо: посуха. Отже, того дня, як Бадбек породила на світ сина, люди мучилися від пекучої спраги. І Гаргантюа зненацька сяйнуло – сина його чекає щаслива доля: він буде володарем спраглих, проводирем "тих, що жадають".

Смерть Бадбек приголомшила Гаргантюа. Він не знав, чи побиватися йому з великого горя, чи сміятися з великої радості. І Гаргантюа, оплакуючи дружину, ревів коровою, але за мить, згадавши про Пантагрюеля, починав іржати конем.

Дитинство Пантагрюеля було не таке, як у людських дітей, бо й сам він був не такий, як людські діти. Він ріс здоровим та могутнім. 4600 корів видоювали щоразу, аби нагодувати хлопчика. Кашу йому давали з кам'яної колоди, яку одного разу хлопчик надкусив. Якось слуги забарилися з кашею. То голодний Пантагрюель схопив за ноги корову й так присмоктався до вимені, що разом із молоком трохи не з'їв половину корови. Гаргантюа, коли про це довідався, звелів прив'язувати сина до колиски міцними лінвами.

У Гаргантюа на подвір'ї жив величезний ведмідь. І от якось він зірвався з припону,

вбіг у замок і підскочив до малого Пантагрюеля. Няньки, погодувавши хлопчика, забули втерти йому ротик – тож ведмідь став облизувати кашу. А Пантагрюель порвав линви, схопив ведмедя та й роздер. Гаргантюа злякався й наказав прив'язати Пантагрюеля до колиски чотирма залізними ланцюгами.

Якось у свято Гаргантюа справляв учту, запросивши на неї багато вельможних гостей. Слуги, заклопотавшись, забули нагодувати Пантагрюеля. І що ж? Він спробував розірвати ланцюги руками – та надто вони були міцні. Тоді хлопчик почав так буцати ногами в передок колиски, що проламав його. Хлопчик звисив ніжки, намацав підлогу, став, випростався, завдав колиску собі на спину і, спутаний ланцюгами, поніс її до великої зали, де гуляли гості. Ті, побачивши Пантагрюеля, закликали й поніміли. Гаргантюа відразу здогадався, що син не нагодований, і звелів зняти з нього ланцюги. Пантагрюель сказав батькові, що більше в колиску не ляже.

РОЗДІЛ 2. Про те, які подвиги звершив Пантагрюель, коли був хлопцем і юнаком

Пантагрюель кремезнішав день за днем, і Гаргантюа щиро з цього тішився. Коли настав час Пантагрюелеві вчитися, Гаргантюа послав його в Пуатьє. Пантагрюель охоче взявся до науки. Хлопець він був спостережливий, тож по якімсь часі помітив, що школярі на дозвіллі нудяться. Йому стало їх шкода. Тоді він одламав від величезної скелі брилу і поставив її серед поля на чотирьох стовпах. Школярі стали там бавитись – грали у м'яча, всіляко розважалися і видряпували ножиками на камені свої імена. Ця брила стоїть і досі; зветься вона Піднятим каменем.

Згодом Пантагрюель прочитав у одній книжці про свого пращура на прізвисько Жофруа Зубастий. Пантагрюель знайшов його могилу. Надгробка Пантагрюель злякався: родич його з вигляду був дуже лютий і стояв, наполовину витягнувши з піхов меча. Пантагрюель вважав, що предка, мабуть, перед смертю його тяжко образили, і він волає до родичів, щоб ті помстилися.

Пантагрюель сів на корабель і поплив у Бордо, потім в Тулузу. Жив там довгенько. Згодом поїхав у Монпельє і взявся студіювати медицину, та незабаром зрозумів, що це вельми клопітне ремесло. Потім він надумав стати суддею, але побачивши, що законників у місті всього четверо – троє коростявих, а один лисий, хутенько з Монпельє ушився. Він подався в Авіньйон, та пробув там тільки три дні, бо палко закохався, тож його наставник Епістемон, чоловік мудрий і розважливий, повіз його в Баланс, що в Дофіне, потім опинився в Анжері. Це місто він уподобав і хотів був у ньому оселитися, та на людей раптом напала чумна пошесть – довелося Пантагрюелеві звідти тікати. Він поїхав у Бурже і знову взявся вивчати закони. Прочитав багато книжок, вислухав чимало лекцій. З Бурже Пантагрюель вирушив до Орлеана. Там зазнайомився зі студентами. Ті радо прийняли його до своєї громади, навчили грати у м'яча, і то так добре, що скоро він став справжнім мастаком у цьому ділі. А до науки Пантагрюель не дуже заповзявся: боявся, що в нього заболять очі. Та що був він розумний і швидкий на тям, наука його була успішна, і Пантагрюель кінець кінцем дістав ступінь ліценціата права.

РОЗДІЛ 3. Про те, як Пантагрюель прибув до Парижа

Пантагрюель став збиратися в Париж, до університету Сорбонни. Коли це одного дня прийшов до нього гурт орлеанців. Вони стали благодіяти Пантагрюеля допомогти їм у великій скруті: 214 років тому в одній орлеанській церкві з дзвіниці впав величезний дзвін. Хоч що робили, аби підняти його, — все марно. Пантагрюель підняв дзвін одним мізинцем і пішов по вулицях, час від часу ним помахуючи. Дзвін гучно й весело дзвонив. Городяни, почувши калатання, виходили з будинків, вітали Пантагрюеля, бігли слідом за ним, співали веселих пісень, заводили на майданах танки. Потім почалося свято. Гуляло все місто. Все було добре, але потім добре орлеанське вино забродило. Майже всі городяни заслабли на живіт і почали лаяти і клясти свого рятівника. З тим Пантагрюель і поїхав з Орлеана.

Коли він прибув до Парижа, парижани вибігли йому назустріч. Вони боялися, щоб цей велет не потяг, чого доброго, кудись у глухомань будинок суду. Адже вони ще не забули, як Гаргантюа, Пантагрюєлів батько, познімав дзвони із собору Богоматері. Незабаром після того, як Пантагрюель оселився в Парижі, він дістав листа од батька. Гаргантюа писав, щоб син вдосконалювався у доброчесності, в доброзичливості, а головне – у всіх галузях знання. Батько просив вивчити давні мови, потім – вільні науки: геометрію, арифметику, музику й астрономію. Просив вивчити тексти цивільного права, досягнути науки про природу, не обминати медицини.

Пантагрюель почав вивчати університетську премудрість. Він студіював грецьку, латинську, іудейську, арабську, халдейську мови, арифметику й геометрію, астрономію, медицину, природознавство, географію, правознавство, філософські праці та художні твори стародавніх греків і римлян, а також святе письмо. Наука давалася Пантагрюєлеві легко, бо вродився він розумний і пам'ять мав чудову. По недовгій часі Пантагрюель набув широких і розмаїтих знань. Тоді він намислив сам собі влаштувати іспит – виступити в публічних диспутах. Він виступив на вулиці Фуарро. Його супротивниками були всі магістри, студенти й оратори. І всіх Пантагрюель поклав на лопатки!

Потім він виступив у Сорбонні. Щодня протягом місяця й двох тижнів від четвертої ранку до шостої вечора диспутував він з богословами. До диспуту прилучилися правознавці, голови судів, доповідачі, радники, адвокати, секретарі, а також міські старшини та лектори медичного і юридичного факультетів. І Пантагрюель передиспутував їх усіх, привселюдно довівши, що вони – справжнісінькі телята й барани в мантиях! Весь Париж заговорив про Пантагрюеля.

РОЗДІЛ 4. Про те, як Пантагрюель зустрів Панурга і полюбив його на все життя

Якось Пантагрюель, гуляючи з друзями неподалік од абатства святого Антонія, побачив високого ставного чоловіка. Він був дуже обірваний, а обличчя було в синцях. Пантагрюель запитав чоловіка, хто він, куди йде. Але той говорив незрозумілими

мовами. Пантагрюель та його друзі слухали, презираючись, здивовано всміхаючись, і не могли зупинити незнайомця. Аж згодом чоловік заговорив французькою, сказавши, що він виріс в Турені. Його звали Панург. Він говорив, що повертається з турецького полону і дуже хоче їсти. Пантагрюель повів Панурга до себе додому й добре похачував. Панург повечеряв, ліг, ситий та вдоволений, спати і прокинувся другого дня перед самісіньким обідом. Не встиг Пантагрюель і рота роззявити, як його новий товариш уже сидів за столом і трапезував.

РОЗДІЛ 5. Про те, як Пантагрюель розсудив двох дворян – позивача Плазувана і відповідача П'янюго

Під ту саму пору в паризькому суді позивалися двоє шляхетних дворян – Плазуван і П'янюго. Суд збирався кілька разів і нічого не розсудив – така заплутана, безглузда й темна була справа. Сам король втрутився у справу, але нічого не розсудили. Тому вирішили звернутися до Пантагрюеля.

Хлопця запросили до суду й виклали йому справу – хай винесе свій рішенець. Йому було віддано всі документи – такий величезний віз паперів, що його не зрушили б з місця й чотири осли. Пантагрюель, не глянувши на папери, сказав, що він перш за все хоче послухати позивача й відповідача. Що ж до паперів – їх треба спалити.

Пантагрюель вислухав позивача і відповідача і присудив позивача до трьох повних склянок сиру – розбавленого, розведеного, розкаламучено-го, приправленого, присмаченого, пригирчиного, присолоджененого, — відповідно до тутешнього звичаю! Вищезгадані склянки сплатити в травневій половині серпня! І присудити відповідача постачити сіна та клоччя – як затичку для дірок у горлянці, що їх проточили слимаки, пропущені через вушко від голки! Позивачеві й відповідачу помиритися й знову міцно подружити!

Був цей присуд такий мудрий, що і Плазуван, і П'янюго сприйняли його з невимовним захватом, а всі державники, вчені та й сам король знепритомніли – так були приголомшені. Після цього випадку парижани казали, що Пантагрюель – наймудріший та найученіший муж! Йому запропонували високі й почесні посади, та Пантагрюель відмовився. Влаштували свято на честь Пантагрюеля, і Панург там теж був.

РОЗДІЛ 6. Про те, як Панург утік з турецького полону

На святі Панург розповів, як турки хотіли зготувати з нього печеню. А що Панург худий, як тріска, то вони нашпигували його салом, а потім настрикнули на рожен і почали смажити живцем. Коли кухар закуняв, Панург надумав втекти і влаштував пожежу. Кухар почав кликати на допомогу. Паша почув крики кухаря і винюхав запах диму. Він кинувся до будинку – рятувати добро. Паша, дивлячись, як палає його будинок, з розпачу вирішив сам себе вбити. Схопивши рожен, він тицьнув себе в груди. Та рожен був тупий – паша навіть не поранився. Панург запропонував допомогу, і паша погодився. Панург зв'язав йому руки й ноги, в рота засунув затичку, настромив його на рожен і розклав під ним вогонь. А сам схопив гаман з грошима, дротик, що висів на стіні, та й кинувся навітки.

Згодом зайнялося дві тисячі будинків. Панург був уже в полі і тішився. Але з міста, охопленого вогнем почали тікати собаки. Почувши дух смаженого м'яса, вони кинулись на Панурга. Він став витягувати сало зі свого тіла та жбурляти його собакам. Поки вони гризлися за сало, Панург накивав п'ятами.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 7. Про вдачу і звички Панурга

Панургові було 35 років. На зріст ні високий, ні низький; лице довгасте, з горбкуватим носом. Обходженням був грічний. Він умів добувати гроші 63 способами. Найчесніший і найбезпечніший із них – крадіжка. А ще був Панург першорядний шалапут, пройдисвіт, гультай і махляр. Надто любляв Панург робити капості стражникам. Збере, бувало, гурт хлопців-молодців і поведе їх на якесь перехрестя. Почують, що стражники наближаються, — схоплять який-небудь візок (їх залишали на вулицях городяни) та й пустять згори вниз просто на них. Ті – беркиць! Або ж насипле порошу там, де мають іти нічні дозорці. Як почує кроки – підпалить порох, а сам сховається. Стражники сахаються, підстрибують, відскакують – а Панург регоче! А вчених мужів і богословів Панург просто ненавидів. Як здибає котрогось на вулиці – неодмінно втне штуку: то кине на капелюх кавалок гною, то лисячий хвіст або заяче вухо до сутани чи мантії причепить.

А під той день, коли всім богословам було загадано зійтися в університеті – послухати тлумачення догматів, — Панург виготовив смердючу суміш і рано-вранці вимастив нею дорогу. Годі й уявити страждання бідолашних магістрів! Із 10 їх померло від чуми, 14 схопила проказа, 18 вкрилися коростою.

Куртка, яку повсякдень носив Панург, мала двадцять шість кишень, великих і малих, і всі вони були напхот напхані. Панург говорив, що має філософський камінь, який притягує до себе гроші з чужих гаманів.

Якось він обійшов багато соборів, церков і скрізь купував індульгенції. І згодом у кишенях у нього було повно грошей. І ось як це сталося. У церквах він на кожную тацю клав усього один деньє. Ченцеві, який продавав індульгенції, здавалося, що Панург кладе велику монету. А другою рукою Панург брав здачу – десяток деньє, десяток ліарів, а може, й десяток дублів. І так у всіх церквах, у яких побував. Якось Панург вилікував від пухлини на нозі папу Сікста, і він пожалував щорічну ренту з церковної казни – 1500 франків. Отож Панург сам, власними руками виплачував собі цю ренту із церковних баришів. Але знав Панург не тільки 63 способи добувати гроші, але щонайменше 214 способів їх розтринькувати.

РОЗДІЛ 8. Про те, як один учений англієць викликав Пантагрюеля на диспут і як його переміг Панург

Один учений англієць, на ймення Таумаст прочувши, що в Парижі живе високовчений і високомудрий чоловік Пантагрюель, захотів із ним познайомитись і впевнитися, чи справедлива йде про нього слава.

Таумаст приїхав у Париж, подався до Пантагрюеля і викликав його на диспут на мигах. Пантагрюель погодився, але просив не сперечатися і не сваритись, адже вони диспутуватимуть задля святої істини, а не задля почестей та оплесків.

Перед світанком Панург сказав Пантагрюелю, що піде на диспут замість нього. Вранці вони пішли до Наваррського коледжу. Велика зала була повна-повнісінька. Весь Париж зійшовся на диспут. Панург звернувся до Таумаста і сказав, що дискутувати буде він, а Пантагрюель хай буде головою диспуту. Таумаст погодився.

Спершу Таумаст, а потім Панург почали щось показувати на мигах. На думку богословів, лікарів, костоправів і цирульників це означало, що Таумаст слабує на проказу. На думку законознавців, каноніків і радників, Панург казав, що й недужий на проказу може бути по-своєму щасливий, як то колись відкрив нам господь. Таумаст і Панург знову почали щось показувати. Глядачі, які дивилися на все, витріщивши очі й роззявивши роти, останній Панургів жест зрозуміли. Либонь, він питав у англійця: "Що ви на це скажете?". Таумас, упрілий і розпашілий, глибоко замислився, а тоді стрепенувся, зціпив пальці обох рук і звів їх над головою. Отак вони диспутували іще довго. Яких тільки мигів не показували! Глядачі стежили за дивовижним диспутом, затамувавши подих. Та після одного Панургового виверту Таумаст не здобувся на відповідь. Він стояв ні в сих ні в тих, опустивши руки. Панург переміг! Таумаст підійшов до Панурга, подякував йому, а потім, обернувшись до глядачів голосно сказав, що учень Пантагрюеля надзвичайно розумний, а сам Пантагрюель має неосяжну мудрість і вченість.

Пантагрюель подякував Таумастові й запросив його на обід. Їли-пили вони донесхочу, аж пояси довелося попустити. Таумаст написав про диспут великий трактат і видрукував його в Лондоні. В цьому трактаті він розтлумачує кожен жест, що ним обмінявся з Панургом.

РОЗДІЛ 9. Про те, як Пантагрюель дістав звістку, що дипсоди (спраглі) напали на країну амавротів

Через якийсь час Пантагрюеля повідомили про те, що чарівниця Моргана занесла його батька Гаргантюа в Чарівну країну. А дипсоди, почувши про це, перейшли кордон, захопили країну Утопію, зруйнували її й обложили столицю амавротів.

Пантагрюель швидко зібрався й поїхав у Руан. Його супроводили четверо вірних друзів: Епістемон, Панург, Евсфен (розважливий), і Карпалім (швидкий, стрімкий).

Друзі припливли до гавані Утопії, від якої до столиці амавротів було всього три з гаком милі. Відпочивши після плавання, Пантагрюель порадився з друзями, що робити далі. Панург сказав, що зможе пробратися у ворожий табір, все огляне. Епістемон сказав, що чудово знається на війсьній науці, тому пробереться у табір, і навіть якщо його схоплять, зуміє втекти. Евсфен сказав, що проповзе через усі окопи ворога. А Карпалім сказав, що пробереться туди, куди тільки птахи залітають, не побоїться, ні списа, ні стріл.

РОЗДІЛ 10. Про те, як Пантагрюелеві друзі вигубили шістсот шістдесят рицарів

Аж тут друзі побачили, що до гавані мчать на бистрих конях рицарі. Було їх 660.

Рицарі хотіли спершу дізнатися, що це за корабель увійшов у гавань, потім захопити в полон команду, а корабель пограбувати.

Друзі відправили Пантагрюеля на корабель, а самі чекали на ворога. Панург зняв із корабля дві довгі линви, прилаштував їх до палубного кабестану, кінці кинув на берег і виклав їх кільцями: одне велике, друге всередині, менше. Він відправив друзів на корабель і сказав крутити кабестан, коли він накаже. Евсфен й Карпалім мали кричати ворогам, що бояться і здаються. Панург побіг на корабель, схопив оберемок соломки й бочку з гарматним порохом, насипав пороху в кільця й став біля них із гнотом у руках.

За хвилину рицарі були вже на березі. Панург сказав їм, що здається разом з друзями. Побачивши, що рицарі стоять усередині кілець, а друзі відійшли вбік, даючи дорогу величезній юрбі рицарів, які товклися біля самісінької води, зненацька гукнув до Епістемона, щоб крутив. Обидві линви враз обвилися навколо коней, і ті попадали на землю разом із вершниками. Рицарі вихопили мечі й хотіли були розрубати линви, та Панург підпалив гніт – і всіх рицарів охопило полум'я. Згоріли всі. Вцілів тільки один рицар – баский кінь встиг вистрибнути з кілець. Рицар помчав геть від жахливого вогнища, та слідом пустився Карпалім, наздогнав його, скочив ззаду на коня і погнав до корабля.

Пантагрюель, побачивши, що ворог переможений, дуже зрадів. Бранець, дивлячись на Пантагрюеля, тремтів із жаху. Отак Панург хитрістю домогся того, чого силою домогтися годі.

РОЗДІЛ 11. Про те, як Пантагрюель та його друзі поставили на березі два стовпи на честь власних подвигів

Пантагрюель та його друзі знесли з корабля на берег харчі й заходились обідати. Карпалім сказав, що йому надоїла солонина, тому він пішов і вполював багато дичини. Із усією здобиччю Карпалім повернувся до гурту. Приготувавши та поївши, друзі почали розпитувати бранця про його військо. Той розповів, що у його війську є триста велетів, які трохи менші від Пантагрюеля, крім велета Вовкулака, який командує. І всі велети – в кам'яних латах, а Вовкулак – в обладунку з циклопових ковадл. Крім того, військо налічує 163000 хоробрих і бувалих піших вояків у панцерах із шкур упирів та 11400 латників. Король дипсодів теж тут, його звати Анарх.

Пантагрюель звернувся до Панурга, Епістемона, Евсфена й Карпаліма і спитав, чи підуть з ним. Друзі сказали, що готові до бою. Перед дорогою друзі поставили на березі пам'ятний стовп – на честь подвигу, який вони звершили. Друзі повісили на стовп сідло, кінський налобник з плюмажем, стремена, остроги, кольчугу, сталеві лати, шоломи, сокиру, шпагу, залізну рукавицю, булаву та наколінники. Пантагрюель склав вірші й написав їх на стовпі. А Панург поставив іще один стовп, такий самий заввишки й завтовшки, як перший, і почепив на нього роги, ноги та шкуру сарни, вуха трьох зайців, спинку кроля, щелепи зайця, крила трьох дрохв, лапки чотирьох голубів, дерев'яний рожен, дірявий казан і глиняну сільницю. А потім теж написав вірші.

РОЗДІЛ 12. Про те, як Пантагрюель переміг дипсодів та велетів

Пантагрюель звелів покликати полоненого рицаря і сказав йти до свого короля і

розповісти, яке велике військо Пантагрюеля завтра сюди прибуде. Пантагрюель передав королю ще слоїчок з молочасм та зернами червоного перцю, вимоченими в горілці. Анарх мав скуштувати цього зілля: якщо проковтне бодай ложечку, то він – достойний супротивник Пантагрюеля. Відпустивши рицаря, Пантагрюель скликав друзів на раду і сказав, що передав королю, що нападатиме завтра опівдні, але насправді напасти треба вночі.

Рицар повідомив Анарха про плани Пантагрюеля, а потім король спробував зілля. Його стала палити нестерпна спрага. Придворні почали через лійку лити королеві в горло вино. Та скільки не лили – все було марно, пекуча спрага не згасала. Королівським підданцям теж закортіло скуштувати таємничого зілля. І всі попеклись, і всі накинулись на вино. Невдовзі вони так захмеліли, що й язиком не годні були повернути і геть забули, чого стоять отут під містом. Солдати, дивлячись на них, і собі впилися, лягли покотом та й поснули як мертві.

Пантагрюель та його друзі тим часом готувалися до нападу. Пантагрюель відламав з корабля щоглу, повісив на неї 237 кухв анжуйського вина, а до пояса собі прив'язав казан із сіллю. Панург, Епістемон, Евсфен та Карпалім озброїлись довгими ножами. Вони рушили до Анархового табору. Коли вже підійшли зовсім близько, Пантагрюель доручив Карпаліму пробратися в місто і сказати городянам, щоб вони зараз же, поки анархівці сплять, напали на них. Потім Карпалім мав взяти смолоскип і підпалити усі намети та шатра анархівців.

Жоден із Анархових солдатів не прокинувся. Карпалім підпалив намети і порохові склади, а тоді почав кричати. Анархівці прокинулись, але, п'яні й очманілі, вони не були здатні ні на опір, ні на те, щоб гасити вогонь. А Пантагрюель бігав по окопах і тим солдатам, що не прокинулись, сипав у рот сіль: вони спали, пороззявлявши пельки. І ці солдати схопилися. І всі анархівці здалися Пантагрюелеві без бою.

Прийшов Пантагрюелеві час стати на прю із велетами та їхнім проводирем Вовкулаком.

РОЗДІЛ 13. Про те, як Пантагрюель знищив триста велетів, закутих у кам'яні лати, і Вовкулака, їхнього проводиря

Велети, уздрівши, що весь табір палає, побігли до намету Анарха, схопили його й винесли з намету на своїх плечах. Вовкулак із своїми велетами підступився зовсім близько до друзів. Побачивши, що біля Пантагрюеля нема вояків, Вовкулак хвальковито сказав, що сам впорається. Велети одійшли вбік. Пантагрюелеві друзі зробили те саме. Панург прикинувся хворим: засмикався, скарлючив пальці й прохрипів, що не хоче більше змагатися, здається і запросив усіх на обід. Анарх і велети охоче на це погодилися. Всі посідали кружка й заходились трапезувати під Панургові балачки.

Але згодом Вовкулак вийшов на герць з Пантагрюелем, озброєний величезною сталевою палицею. Ця палиця мала тринадцять діамантових шпичаків, і найменший з них був такий, як найбільший дзвін на соборі Богоматері. Пантагрюель схопив казан, що висів у нього на поясі, та й сипонув на Вовкулака сіллю. В казані було її

дев'ятнадцять з гаком діжок. Не давши Вовкулакові спам'ятатися, Пантагрюель ударив його в груди щоглою. Ще мить – і він ляснув ворога по шиї.

Вовкулак, осатанівши, розмахнувся й хотів був ушкварити палицею Пантагрюелеві по голові. Та Пантагрюель пригнувся, палиця пролетіла над ним і влучила у високу скелю. Пантагрюель, скориставшись з того, що Вовкулак завоштувався біля своєї палиці, кинувся до нього, аби враз відтяти йому голову, але щогла торкнулася палиці й переломилася у кількох місцях. Проте Пантагрюель не розгубився і покликав на допомогу Панурга. Пантагрюель схопив оцупки щогли в обидві руки та й ну лупцювати ними Вовкулака. Але Вовкулак не відчував цих ударів, а потім врешті витяг свою палицю. Пантагрюель спритно ухилився від ударів, а вибравши слушну мить, пхнув ногою в живіт Вовкулака так, що той полетів шкереберть. Пантагрюель схопив його за ноги й потяг волоком по землі. Потім Пантагрюель схопив Вовкулака, підняв його над головою, наче довбню, та й почав гатити ним велетів. А що Вовкулак був закутий у лати з залізних ковадл, то Пантагрюель за якусь хвилину на всіх них розтрощив кам'яні обладунки. Панург, Карпалім, Епістемон і Евсфен теж не стояли згорнувши руки. Вони добивали тих велетів, що їх повалив Пантагрюель. Коли Пантагрюель побачив, що знищив геть усіх велетів, він розмахнувся й зажбурнув Вовкулака на головний майдан міста.

Друзі сіли до столу святкувати перемогу, Анарха теж запросили. Пантагрюель подарував короля Панургу.

РОЗДІЛ 14. Про те, як Пантагрюель увійшов у столицю амавротів, як Панург оженив короля Анарха й зробив його продавцем зеленої підливи

Здобувши таку блискучу перемогу й пишно її відсвяткувавши, Пантагрюель з друзями урочисто увійшли у столицю амавротів. Містяни улаштували пишну учту на честь Пантагрюеля – їхнього визволителя. Однак Пантагрюель сказав їм, що вирішив захопити все королівство Дипсодію. Завтра вранці він вирушає в похід і просив іти з ним добровольців. У місті було забагато людей, і Пантагрюель сказав, що можна переселитися у Дипсодію.

Рано-вранці на головному майдані зібралося 1856011 чоловік. Амавротиставали в лави й рушили слідом за Пантагрюелем, Панургом, Евсфеном, Епістемоном і Карпалімом.

Проте Пантагрюелеві не довелося воювати країну Дипсодію. Дипсодисти, ледве його побачивши, закричали, що вони здаються на його ласку, й кинули Пантагрюелеві до ніг ключі від усіх міст.

Панург сушив собі голову тим, до якого б діла приставити короля Анарха. А потім перевдягнув його і приставив торгувати зеленою підливою. З Анарха вийшов чудовий продавець зеленої підливи. І готував цю підливу він сам. Виходила вона в нього дуже смачна, люди охоче її купували й прихвалювали Анарха. Панург оженив Анарха на підтоптаній, але меткій і бадьористій молодичці, ще й грошей дав на вінчання та на весільний бенкет. Пантагрюель подарував молодятим будиночок на тихій вуличці та кам'яну ступку – товкти цибулю та різні присмаки на підливу. І стали вони жити своєю

працею.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 15. Про те, як Пантагрюель перебрався в Дипсодію, як подарував Панургові замок і як Панург з'їдав свій хліб іще на пні

Ставши володарем Дипсодії, Пантагрюель перш за все поселив там величезну колонію своїх співвітчизників – усіляких ремісників і навчителів усіх вільних наук. Він хотів виховати у дипсодів почуття обов'язку і звичку до послуху. Минуло всього лише кілька днів, і дипсодів було наведено на відданість, слухняність, працьовитість. Навіть більше: вони перевершили в цьому утопійців. Адже, щоб завоювати країну й тримати її в покорі та послуху, слід захищати народ від бур-ураганів, берегти й боронити від усяких інших напастей – як молоденьке деревце. Його слід жаліти, леліяти, плекати – як хворого, що одужує після тяжкої недуги. І тоді народ вважатиме свого володаря й правителя найкращим поміж усіх володарів та правителів світу.

Пантагрюель поклопотався про те, щоб уряд Дипсодії подарував Панургові замок з угіддями, ланами, пасовиськами, отарами, стадами й табунами, садами й виноградниками. Панург узявся хазяйнувати, і то так старанно, що десь через два тижні пустив за вітром прибуток аж на три роки вперед. Пантагрюель про це знав, але не гнівався. Він тільки зауважив, що коли Панург і далі житиме так, як живе, то він ніколи не забагатіє.

Другого дня Панург подався до Пантагрюеля і спитав, чи одружуватися йому. Пантагрюель сказав, що дає благословення, якщо Панург хоче одружитися. Але Панург дуже сумнівався, як краще зробити: одружитися, чи ні. Пантагрюель сказав, що Панургу треба лягти спати і йому присниться пророчий сон.

Наступного ранку Панург знову прийшов до Пантагрюеля. Там саме сиділи Епістемон, брат Жан-Нищитель, Понократ, Евдемон та Карпалім. Панург повідав, що йому приснилася молода дружина, дуже гарна, привітна й весела. А потім раптом дружина приставила йому до лоба ріжки. І враз обернулася на сову, а він, Панург, на бубон.

Ніхто не вмів розтлумачити сон, тому усі вирішили піти поїсти. Брат Жан розповідав друзям, що смачно й ситно попоїсти – єдина мета і спонука мешканців монастирів. А ченці їдять не для того, щоб жити, а живуть для того, щоб їсти.

РОЗДІЛ 16. Про те, як Панург ходив до Панзуйської віщунки, до славнозвісного ворожбита Гер-Тріппи, до знаменитого паризького блазня Жоана

Коли вони поснідали, Пантагрюель порадив Панургу поїхати в Панзу до старої віщунки, яка зможе пояснити сон.

Панург та Епістемон посідали на коней і вирушили в путь до віщунки. Це була стара-престара баба, зморшкувата, беззуба, худюща, скарлючена мало не до землі. Вона спершу не хотіла й говорити з прибульцями, та завбачливий Панург підобрив

щедрими подарунками, і віщунка згодилась поворожити Панургові.

Ворожила вона довго. Під кінець трусонула смоківницю, на листках, що впали, щось написала і пустила за вітром, сказавши, щоб шукали, бо там написана їхня доля. Панург і Епістемон кинулись збирати листочки. Насилу познаходили, там було написано: "Зчистить жінка лузгу з честі твоєї. Жевжики юні пурхатимуть навколо неї. Соки смоктатиме з тебе вона, злупить ще й шкуру - та не сповна". Це пророцтво геть спантеличило Панурга.

Епістемон порадив їхати до ворожбита Гер-Тріппи. На другий день вони поїхали. Панург дав ворожбиту подарунки. Гер-Тріппа пильно глянув на Панурга і сказав: "Ти скидаєшся на чоловіка, якого обдурено. І не тільки обдурено, а й осміяно та знеславлено". Він узяв Панургову руку, глянув на долоню й додав: "Така лінія буває лише в чоловіка, нещасливого в подружньому житті". Панург дізнався від віщуна, що коли одружиться, щастя не зазнає. Панургу не сподобалося віщування, він насварився і пішов геть.

Повернувшись додому, Панург розповів про відвідини Гер-Тріппи. Пантагрюель довго сидів замислений, аж урешті сказав, що до ворожбитів більше не треба ходити, а краще запросити на обід богослова, лікаря, суддю та філософа й спитати поради у них.

У неділю гості зійшлися й посідали до столу, Панург, шанобливо вклонившись, розповів про свій клопіт і попросив допомогти йому мудрою порадою. Уважно його вислухавши, богослов, лікар, суддя та філософ стали один по одному давати відповіді. І були ті відповіді такі велемовні та велемудрі, такі заплутані, незрозумілі та непевні, такі двозначні та химерні, що в бідолашного Панурга голова пішла обертом.

Пантагрюель щедро обдарував гостей, а тоді порадив Панургу звернутися до якогось дурня, бо мудрих він уже вислухав. Пантагрюель відправив Карпаліма в Блуа, і через п'ять днів він привіз архі-дурня-архіблазня Трібуле.

РОЗДІЛ 17. Про те, як Панург питає поради в Трібуле

Панург подарував Трібуле свинячий міхур із сухим горохом, дерев'яну визолочену шпагу, баклагу вина і мірку рум'яних солодких яблук. Трібуле почепив шпагу при боці, взяв міхур, випив усе вино і з'їв півмірки яблук. Панург розповів йому про свою притугу і просив поради. Трібуле вдарив його кулаком по карку, ляснув по носі міхуром, тицьнув у руку баклагу і, покрутивши головою, забубонів: "Цур мені, пек мені! Пуста довбешко! Волинко ти бізансейська, стережися ченчика, волинко ти з ріжками". Він відскочив і замахав своїм міхуром, у якому гучно заторохтів горох. І більше не мовив жодного слова.

Пантагрюель сказав, що усе ясно: Трібуле попереджає, що шлюб буде нещасливим. Але Панург вважав, що все навпаки: шлюб буде щасливим. Панург не розумів тільки, чому Трібуле пхнув йому в руки порожню баклагу. Згодом Панург здогадався, що це означає: дурень радить йому просити пророцтва в оракула Божественної Пляшки! Один приятель Панурга - Ксеноман, знав, де стоїть храм Божественної Пляшки, в якому перебуває оракул.

Пантагрюель підніс Трібуле одяг із золотої парчі, і дурень поїхав додому. А друзі

почали збиратися в дорогу. Пантагрюель сказав, що треба насамперед попросити дозволу й благословення в його батька, а їхнього володаря Гаргантюа.

РОЗДІЛ 18. Про те, як Пантагрюель готувався до мандрівки

Приїхавши до Гаргантюа, Пантагрюель розповів йому, як жив увесь цей час, як переміг короля Анарха і завоював Дипсодію, про заведені там порядки і звичаї. Потім повідав про задуману мандрівку й попросив у батька благословення. Гаргантюа дав згоду і поблагословив сина і його друзів в дорогу. Батько лише шкодував, що син не має дружини і дітей. Син пообіцяв, що коли повернеться з мандрівки, тоді і одружиться.

Пантагрюель попрощався з батьком і вирушив у путь. По кількох днях він прибув у гавань Талассу. З ним приїхали Епістемон, Панург, брат Жан-Нищитель, нині Телемський абат, та інші друзі цього достойного дому, а поміж них і Ксеноман, вельми тямущий, допитливий і охочий до мандрівок добродій.

У Талассі Пантагрюель купив караван кораблів, найняв лоцманів, керманичів, веслярів, вояків, всіляких ремісників-майстрів, тлумачів, навантажив кораблі гарматами, ядрами, пищалями, списами, мечами, іншою зброєю, узяв грошей.

РОЗДІЛ 19. Про те, як дванадцять Пантагрюелевих кораблів вийшли в море

Пантагрюель надумав відплисти із Таласси в червні. Ксеноман накреслив на морській карті світу шлях до оракула Божественної Пляшки. Корабель, на якому мав плисти сам Пантагрюель, був найбільшим і найпотужнішим з-поміж усіх суден каравану. На кормі його височіла величезна пляшка – наполовину срібна, наполовину золота. На кормах інших кораблів були: старовинний ліхтар, порцеляновий кубок, золотий глек, дзбан, усипаний смарагдами, металевий кухоль, велетенська лійка, золотий келих дамаського карбування, ваза з червоного золота, чаша з духмяного райського дерева алое в оправі кіпрського золота, золота корзина для винограду, розцяцькована мозаїкою, здоровенна кухва тьмяного золота.

Коли зібралася команда і всі Пантагрюелеві друзі – Панург, Понократ, брат Жан, Епістемон, Гімнаст, Евсфен, Карпалім, Різотом і Ксеноман, — Пантагрюель звернувся до них із коротким напутнім словом. Потім вони прочитали молитву, а тоді посідали до накритих на палубі столів. Потрапезувавши, розійшлися по кораблях, і незабаром вітрила напнув вітер.

РОЗДІЛ 20. Про те, як Пантагрюель послав до свого батька Гаргантюа поштового голуба

Наші мореплавці пливли три дні й три ночі, а четвертого дня вдалині замрів острів Медамоті. Кораблі причалили до острова. Всі зійшли на берег. Королював тут Філофан. Матроси стали вантажити на кораблі барила з прісною водою, а Пантагрюель з друзями пішов на набережну. Там уже третій день вирував ярмарок, на який щороку з'їжджалися всі найбагатші купці Африки та Азії. Панург, Епістемон та брат Жан накупили собі картин. Пантагрюель попросив Гімнаста, щоб той сторгував йому сімдесят вісім килимів, на яких було зображено життя й усі подвиги Ахілла. Гімнаст купив ще Пантагрюелеві трьох молодих единорогів та одного таранда.

Гуляючи по ярмарку, Пантагрюель раптом почув гарматні постріли, а потім радісні

вигуки. В гавань заходив корабель Гаргантюа. Судно називалося "Селідон", корму його прикрашала "морська ластівка". На кораблі приплив стольник Гаргантюа – той доручив йому довідатися, чи все в Пантагрюеля гаразд, і передав синові листа. З листом привезли голубку. Якби з Пантагрюелем сталося якесь лихо, він би прив'язав їй до лапки чорний ремінець. Та в нього все було гаразд, і він прив'язав голубці до лапки білу шовкову стрічку, після чого випустив її. Через дві години Гаргантюа знав, що син його живий, здоровий і веселий.

Пантагрюель тим часом прочитав батькове послання, розпитав у стольника, як батькові ведеться і чи при доброму він здоров'ї, а потім написав відповідь. Після обіду "Хелідон" підняв вітрила й відплив. Пантагрюель послав батькові в подарунок усі сімдесят вісім килимів, куплених на ярмарку, трьох єдинорогів й таранда.

РОЗДІЛ 21. Про те, як мореплавці зустріли корабель, що йшов до Ліхтарії, і про те, як Панург торгував у купця барана, а тоді втопив і купця, і всіх баранів

Пантагрюелеві кораблі знову вийшли в море. Пливли вони чотири дні, а на п'ятий день зустріли французьке купецьке судно, яке йшло з країни Ліхтарії. Купці розповіли, що народ у Ліхтарії лагідний і сумирний, працюватий і веселий.

А через годину Панург полаявся з одним купцем – власником чималої отари баранів. Купець перший роздрочив Панурга і перший схопився за шпагу. Та, на щастя, шпага заіржавіла на морському повітрі й не витягалася з піхов. Панург покликав Пантагрюеля. Разом з ним прибіг брат Жан із щойно нагостреним мечем. Скрутненько довелося б купцеві, якби в сварку не втрутився Пантагрюель. За хвилину Панург та купець уже тиснули один одному руки. Пантагрюель запросив усіх до обіду.

Вставши з-за столу, Панург прошепотів на вухо Пантагрюелеві, щоб не втручався. Панург підійшов до купця і, низько вклонившись, попросив продати одного барана. Купець дуже довго вихваляв своїх баранів, але потім згодився продати одного. Під час торгів купець назвав Панурга бараном. Панург мовчки віддав купцеві гроші, схопив здорового вгодованого барана і, завдавши його собі на плечі, поніс до борту. Баран відчайдушно бекав. Інші барани, почувши бекання, й собі забекали і повернули голови в той бік, куди потягли їхнього брата.

Аж тут Панург, так само мовчки, жбурнув барана в море. І тої ж миті всі барани, бекаючи й мекаючи, почали стрибати з палуби в воду. Адже в баранів така звичка: куди один – туди й усі!

Побачивши, як гинуть його барани, купець знетямився з жаху. Він бігав по палубі, кидався до борту, намагаючись зловити бодай одного барана. Він схопив за шерсть одного з баранів, який іще не встиг шубовснути в воду, і хотів був витягти його на палубу. Однак дужий баран шарпнувся – і впав разом з купцем у воду. Купець з бараном ураз зникли у хвилях, і тільки бульки пішли.

Згодом Панург сказав друзям, що немає жодної людини, якій би він не віддячив або принаймні не подякував за ласку чи послугу: "Я добро завжди пам'ятав, пам'ятаю і пам'ятатиму. Але кривдникам своїм я мстився, мшуся й завжди буду метатися! Такий уже я є".

РОЗДІЛ 22. Про те, як мандрівники припливли на острів Родичів, а потім на острів Сутяг, і про те, що вони там побачили

Наші мореходці попливли далі. Пливли два дні, а на третій побачили невеличкий острів, схожий обрисами на Сіцилію, і причалили до нього. У острів'ян замість носів стриміли жирові тузи. Усі були родичами, тому острів називався островом Родичів. Щоправда, родичалися вони якось по-дивному. Ніхто нікого не називав ні батьком, ні матір'ю, ні сином, ні дочкою, ні братом, ні сестрою, ні дядьком чи тіткою. Вони називали одне одного дельфінчиком, масельцем, сирочком, віконечком.

Пантагрюель слухав, чудувався і нічого не міг збагнути. Аж після того, як він із друзями зайшов до корчми пообідати, і його запросили на весілля, що саме там гуляли, йому проясніло в голові. Старий Шкарбан женився на гарній молоденькій Туфельці, а молодий бравий Чобіток вінчався із старезною Пантофлею. Пантагрюелеві пояснили, що Шкарбан хоч і старий, та добре змашений салом, тому Туфелька й пішла за нього, а Пантофля хоч і підтоптана, ба навіть стоптана, зате гаптована золотом, а бравий Чобіток до золота ласий...

Пантагрюель сказав друзям, що треба тікати з цього паскудного острова. Вони відчалили від острова Родичів і вийшли в море. Надвечір другого дня кинули якір біля великого, багатого й людного острова. Звався він Шелі – тобто Спокій. Правив ним король святий Коровай. Він гостинно зустрів Пантагрюеля й повів до свого замку. Біля брами їх чекали королева з доньками та придворними дамами. Вони розцілювали мандрівників. Коровай став умовляти Пантагрюеля, щоб той погостив у нього кілька днів, та Пантагрюель відмовився.

Морепоплавці попливли далі і через день причалили до острова Сутяг. На цьому острові жило багацько прокурорів, суддів, адвокатів та сутяг. Вони зустріли Пантагрюеля в гавані, однак не запросили пообідати й перепочити з дороги, а тільки безперестану кланялися, згинаючись у перегин, і гуртом торочили, що вони раді прислужитися, але за платню. Тлумач пояснив друзям, що коли чернець, священник, лихвар чи адвокат заміряються когось згубити, вони наймають сутягу. Сутяга починає цькувати жертву: позиває, пише доноси, всіляко допікає. Так буває доти, доки кривдженому урветься терпець. І тоді починається! Він хапає кийок чи шпагу і б'є сутягу по тімені або викидає у вікно. Після цього сутяга на якийсь час заспокоюється. Биття для нього – це радість і щастя, бо тепер сутяга може злупити гроші не тільки з ченця, священника, лихваря чи адвоката, а і з того, хто його бив.

Брат Жан дістав гаман, вийняв із нього сто екю і гукнув до збориська сутяг, чи хоче хто заробити: спершу охочих відлупцюють, а потім заплатять. Сутяги усі хотіли заробити. Брат Жан вибрав одного і вже підніс був свою поперечку від хреста. Аж тут один молодий цибатий сутяга заволав, що червонопикий хоче його з торбами по світу пустити і що якби на їхньому острові Сутяг можна було заробити тільки на тридцяти ударах палиць, то двадцять вісім цей зухвалець забирав би собі. Брат Жан з великою охотою став лупцювати червонопикого сутягу, аж поки той нарешті впав на землю. Та коли чернець забряжчав перед його носом гаманом із грішми, сутяга вмить скочив на

рівні й радісно засміявся.

Сутяги підскочили до Панурга, потім до Епістемона, тоді до Гімнаста, слізно благаючи, щоб їм полатали боки. Та ні Панург, ні Епістемон, ні Гімнаст не зглянулись на їхні благання. Наповнивши бочки прісною водою, мореходці посідали на кораблі й підставили вітрила ходовому вітрові.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 23. Про бурю на морі й про те, що робили в цей час Пантагрюель, Панург, Епістемон, брат Жан та інші

Пантагрюель сидів, замислившись, на палубі й дивився на море. Лоцман гукнув, що буде буря, і почав згортати вітрила. За якусь хвилину море завирувало, і в борти кораблів ударили велети-хвилі. Налетів шквал, закрутив водяні смерчі, застогнав, завив, заревів. Стало темно, аж чорно, тільки блискавиці розтинали морок. Панург налякався. Пантагрюель підійшов до щогли і обіруч схопився за неї. Брат Жан, Епістемон, Гімнаст, Понократ, Евсфен, Карпалім, Різотом і Ксеноман поскидали плащі та куртки й побігли на поміч матросам. Тільки Панург не зрушив з місця. Сидів скоцюрблений на палубі й скиглив. Брат Жан просив його допомогти, але той весь час плакав, бо думав, що загине. Аж тут Пантагрюель побачив землю. Почав стихати вітер. Епістемон побачив світло маяка. Панург враз змінив свою поведінку і зрадів та заходився помагати друзям. Він навіть вихвалявся, що нічого не боявся.

РОЗДІЛ 24. Про те, як Пантагрюель зійшов на острові Макреонів, і про те, що буває, коли помирають прадавні герої

Пантагрюелеві кораблі причалили до острова Макреонів. Остров'яни зустріли мандрівників люб'язно й поштиво. Володар, старий макробій, хотів був одразу відпровадити їх до палацу, однак Пантагрюель підождав, поки всі матроси зійдуть на берег, звелів їм скинути з себе мокрий одяг і вдягнути сухий, а потім поносити з кораблів найсмачніші наїдки та добре вино. Остров'яни теж понаносили всякої всячини, і господарі та гості сіли разом обідати.

Після обіду Пантагрюель сказав, що треба полагодити кораблі, і матроси охоче стали до роботи. Остров'яни взялися їм допомагати. Поміж них були і теслі, й ковалі, і всякі інші ремісники.

Тим часом старий макробій, на прохання Пантагрюеля, повів його по острову. Острів був чималий, проте тільки в трьох гаванях і десяти околицях жили люди. На великих обширах ріс ліс. В лісі мандрівники побачили руїни стародавніх храмів, гробниць, пірамід і пам'ятників. На них були написи арабською, агарянською, слов'янською й ще багатьма мовами. Допитливий Епістемон списав деякі з них.

Старий макробій розповів, що цей острів за давніх часів славився на весь світ багатством і могутністю. А тепер він убогий і майже безлюдний. У цій дрімучій пуші живуть великі герої. Всі вони вже дуже старі й один по одному вмирають. Макробій був впевнений, що люта буря знялася через смерть одного з героїв, бо коли всі герої

здорові, то острів й усі ближчі острови – справжні острови погідності. А коли хтось із героїв умирає, то в пущі розлягаються зойки, насувається морок, і небо вергає громами та блискавками, і море бурхає грізними хвилями.

Пантагрюель сказав, що немає лиха без добра: якби не буря, він з друзями не причалив би до цього острова, не почув цієї розповіді. Брат Жан сказав, що гадав, що герої безсмертні – так само, як боги й напівбоги. Пантагрюель відповів: "Безсмертний той, хто має ясний і високий розум".

РОЗДІЛ 25. Про те, як Пантагрюель знищив страхітливого фізетера (кашалота)

Коли кораблі були полагождені, а трюми завантажені харчами та прісною водою, мандрівники вийшли в море. Вони пливли день, ніч, а вранці Ксеноман показав їм острів Хиренний, що виднів удалині. Там жив і владарював Безскоромець. Пантагрюель висловив бажання побувати на острові. Проте Ксеноман його відраяв, сказавши, що там нема чого дивитися: і остров'яни, і сам володар живуть злиденно. Безскоромець пожирає горох, відпускає гріхи, продає індульгенції, бо благочестивий католик. Майже цілий день він плаче і майже не буває веселий.

Через день перед мандрівниками замрів острів Дикий. Аж тут Пантагрюель побачив, що їм назустріч пливе величезний фізетер. За мить на кораблі засурмили сурми, всі приготувалися до бою. Панург знову плакав і переживав, що загине. А фізетер підплив до самісінького корабля та й ну поливати його водою! У фізетера полетіли стріли, дротики, списи, сокири, палиці, кулі, гарматні ядра. Однак фізетерові хоч би що! Він був цілий-цілісінький. Пантагрюель, ставши на носі корабля, підняв спис. Він був незрівнянним металником списа та дротика. Пантагрюель метнув у фізетера спис так спритно, що враз пробив страховиську лоб, обидві щелепи та язик. Потім повибивав фізетерові обоє очей. А після того ще метнув 50 списів у один його бік і 50 у другий, 3 списи в спину і один у хвіст. Фізетер перевернувся горічерева й сконав.

РОЗДІЛ 26. Про те, як Пантагрюель зійшов на острові Дикому, де споконвіку жили Ковбаси

Веслярі витягли мертвого фізетера на суходіл, щоб вирізати нирковий жир, який дуже високо цінувався на ринках. А Пантагрюель хотів, щоб друзі його й команда обсохли, зігрілися, попоїли й трохи відпочили. Кораблі кинули якір у невеликій безлюдній гавані. Близько до берега підступав ліс. Мандрівники напнули на узліссі намети. Кухарі заходилися варити обід.

Пантагрюель побачив, що недалечко від них пробігло кілька звіряток, схожих чи то на білок, чи то на куниць, чи то на горностаїв. Звірятка підскочили до дерева, під яким мандрівники поставили посуд, і спритно видерлись на нього. Ксеноман сказав, що це Ковбаси. Між Ковбасами та Безскоромцем із давнього давна точиться запекла боротьба. Почувши стрілянину, Ковбаси подумали, що на острів суне Безскоромець із військом. Якось Ксеноман хотів помирити Ковбас із Безскоромцем. Але Безскоромець не схотів записати в мирну угоду Кров'янок та Гірських Ковбасок – давніх друзів і спільників цих Ковбас. Крім того, Ковбаси вимагали, щоб їм оддали фортецю Ковбик і замок Лівер, вигнавши звідти Безскоромцевих підданців.

Тут розмову Пантагрюеля та Ксеномана перебив брат Жан. Він сказав, що легіон молодих і струнких Ковбас іде з гавані в напрямку фортеці та замку. Ковбаси прийняли наших мандрівників за Безскоромцеве військо.

Пантагрюель зібрав друзів на раду. Він сказав, що вважає становище небезпечним, і навів кілька прикладів з давньої історії та з історії їхньої рідної Франції. Вони вирішили підготуватися до битви з Ковбасами.

Пантагрюель доручив Гімнастові та Карпаліму піти на корабель з вазою на кормі й покликати на берег усіх вояків, якими командував воєвода Ковбасоріз. Потім покликати вояків з корабля, де на кормі стояла корзина для винограду. Ними командував Кров'янкоруб. А Панург відразу побіг на корабель і сховався.

РОЗДІЛ 27. Про те, як брат Жан пристав до кухарів, щоб гуртом громити Ковбас

Побачивши грізне Ковбасяче військо, брат Жан попросив Пантагрюеля йти на корабель, а він з кухарями впорається сам із Ковбасами. Кухарів на Пантагрюелевих кораблях було понад 200 чоловік, поміж них і такі знамениті, як Подавай, Підливай, Смаженю, Вареню, Саложер, Саловар, Глитай, М'ясоруб та інші. Був і Робер – той самий, що винайшов підливу "Робер", смачнющу й поживну. Кухарі, браві та дужі хлопці готувалися до бою. Брат Жан скликав будівничих і загадав їм спорудити з дерев'яних колод свиню, щоб у неї влізло двісті чоловік. На спину їй поставили важкі гармати, які стріляли кам'яними ядрами та товстими сталевими списами. Кухарі залізли в черево свині, як троянці – в черево коня. Брат Жан заліз останній і замкнув за собою дверцята. Після цього свиню викотили на узлісся.

Тим часом лави Ковбас підходили ближче й ближче. Пантагрюель вислав до них Гімнаста. Та між Гімнастом і Ковбасами замість перемир'я зав'язалася сутичка. Пантагрюель, Ковбасоріз та Кров'янкоруб побігли на виручку відважному конюшому. Пантагрюель лупцював Ковбас палицею, Ковбасоріз різав їх величезною ножакою, Кров'янкоруб рубав мечем.

Брат Жан, сидячи в череві свині, споглядав бойовище. Аж тут із засідки вихопився легіон Телячих ковбасок. Вимахуючи списами й мечами, вони кинулись до Пантагрюеля, Ковбасоріза та Кров'янкоруба. Брат Жан одімкнув дверцята і вискочив із свині, а слідом за ним – усе його славне кухарське військо. Ковбаси, уздрівши могутню підмогу, полякалися так, наче побачили Люцифера, й дременули хто куди. Брат Жан погнався за ними й на ходу гамселив кого влучить. Кухарі, певна річ, теж посиденьок не справляли. Незабаром усе узлісся було всіяне мертвими й пораненими Ковбасами.

У небі звідкіля не взявся велетенський кабаняка з довгими й широкими, мов у вітряка, крилами. Він летів із північного боку. На шиї в кабаняки висіло золоте намисто; на ньому було написано: "Кабан, що повчає Мінерну". Коли з'явився цей химерний кабаняка, вдарив грім. Ковбаси, вгледівши кабаняку, відразу кинули зброю, впали навколішки й простягли до нього руки. Пантагрюель звелів припинити бій. Кабаняка, двічі пролетівши над узліссям, скинув 27 бочок гірчиці, шугнув угору й зник у високості, без упину гукаючи: "Масниця! Масниця! Масниця!"

РОЗДІЛ 28. Про те, як Пантагрюель познайомився з королевою Ковбас

Обидва війська – і Ковбасяче, і Пантагрюелеве – стояли мовчки. Потім Пантагрюель попросив дозволу поговорити з королевою Ковбас – вона сиділа неподалік у кареті.

Королева вийшла з карети, грічно привіталася до Пантагрюеля й спитала, про що він хоче з нею говорити. Пантагрюель відповів, що він дивується й сумує через те, що Ковбаси отак із доброго дива на них напали. Королева сказала, що сталося непорозуміння, тому вона дарує Пантагрюелю острів Дикий. А наступного дня до Гаргантюа королева ще й відправила шість великих бригантин із королівськими Ковбасами. Супроводила ці Ковбаси юна інфанта. Гаргантюа переслав цей дарунок великому королеві Паризькому. Однак усі Ковбаси незабаром сконали – паризький клімат виявився для них згубним. До того ж, у Парижі не було гірчиці – єдиних ліків, які допомагали Ковбасам. А інфанту віддали заміж у благодатний і багатий край. І там вона жила в мирі та щасті, ростила діточок і втішалася ними.

Пантагрюель запевнив королеву Ковбас, що він пробачає їй цей прикрий випадок, і люб'язно подякував, але прийняти острів Дикий відмовився, а натомість сам підніс королеві подарунок – складаний ніжик.

Потім він спитав, що то за химерний кабан прилітав на острів. Королева пояснила, що той кабан – посланець Масниці, їхньої богині. А гірчиця для Ковбас – справжній цілющий бальзам. Мертві Ковбаси від неї воскресають, поранені відразу видужують. Після цього Пантагрюель попрощався з королевою Ковбас і повернувся на свій корабель.

РОЗДІЛ 29. Про те, що побачив Пантагрюель на острові Вітряному

Через два дні мандрівники причалили до острова Вітряного. Це був дуже дивний острів, і всі остров'яни, які називалися вітрянками, жили дуже дивним життям. Вони не їли й не пили нічого, крім вітру. Замість будинків у них скрізь стояли флюгери. В садках росли тільки анемони. Бідняки жили з пір'яних, паперових та полотняних віял, багатії – з вітряків. Коли вони справляли якийсь бенкет, то ставили столи під вітряками й досхочу ласували вітром. Розмовляли лише про вітер. Коли хтось занедужає – його лікували вітром.

Пантагрюелеві дуже сподобався острів Вітряний і життя вітряників. Король острова розповів йому, що жителям найбільшої шкоди завдає велет Бренгнарійль, який живе неподалік од острова. Він слабує на шлунок, і лікарі йому порадили кілька разів на рік приїздити сюди й ковтати замість пігулок вітряки. Бренгнарійль приїздить і ковтає їх з великою охотою, а для острів'ян – це велике лихо. Але Пантагрюель мовив, що не треба більше боятися того велета: він помер від грудки свіженького масла – лікарі звеліли, щоб він їв те масельце, сидячи біля гарячої груби. Тож Бренгнарійль і вдавився ним.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 30. Про те, як Пантагрюель приплив на острів Папідудію

Рано-вранці мандрівники побачили ще один острів і причалили до нього. Це був острів Папідудія. Жителі його колись були вільні, багаті й геть усі веселі, а острів

називався Веселий. А тепер це були жалюгідні злидарі, якими орудували й попихали папомани (автор натякає на релігійні чвари між протестантами й католиками). Ось послухайте, як це сталося. Якось веселуни поїхали на сусідній острів Папоманію – подивитись на свято Жезлів. Під час цього свята на вулиці виходять усі релігійні братства, несучи на довгих палицях зображення своїх святих покровителів та заступників. І один із веселунів, побачивши зображення папи римського, взяв та й показав йому дулю. Папомани, звісно, обурилися й спалахнули жадобою помсти. Через кілька днів вони напали на острів Веселий, скарали майже всіх чоловіків і сплюндрували острів, а з уцілілих веселунів почали живцем здирати шкіру й тягти жили. А папомани ще й прозвали їх папідулями, а острів із Веселого перейменували на Папідулію.

Відтоді на папідулів як із мішка сиплються пошесті, голод та інші напасті й лиха. Мандрівники вирішили на цьому острові не баритися. Зайшли тільки в напіврозвалену капличку, що стояла недалеко від гавані, — помолитися на дорогу. Там, у купелі зі святою водою, лежав накритий епітрахиллями чоловік. З води стримів лише кінчик його носа. Біля нього стояли три священники і вичитували з грубої книги якісь заклинання. Пантагрюель здивувався і спитав, що тут таке коїться. Священники розповіли йому ось що.

Три роки підряд ходила по острову чума й косила людей. Вигубила майже половину папідулів. Чоловікові, який лежить у купелі, пощастило – він не захворів. Навесні він подався на своє поле, ретельно зорав його і став засівати пшеницею. Того самого дня один молодий біс підійшов до нього і сказав, що забере половину врожаю, того, що в землі. Чоловік мусив згодитися. У липні біс прийшов на папідулеве поле із гуртом своїх приятелів, забрав коріння пшениці. Папідуль виторгував за пшеницю добрі гроші і склав їх у старий чобіток, що висів у нього на поясі замість гамана. А біс не продав нічого нічого. Наступного разу біс думав, що треба брати те, що росте над землею. Але чоловік посіяв ріпу. Коли наспів час збирати врожай, біс зрізав бадилля. А папідуль повикопував із землі здоровенні ріпки і продав їх. Біс, певна річ, не продав бадилля, а папідуль швидко спродався й мав чималий зиск. Біс був розлючений і сказав, що буде змагання: хто кого передряпає. І хто виграє – тому і поле належатиме. Нема папідулеві ради – пристав він на бісову умову. Прийшов додому сумний, аж чорний. Жінка дізналася про змагання з бісом і сказала, що все владнає. Вона зарізала барана, вибрала з нього тельбухи і сховала їх. У день змагання Папідуль рано-вранці висповідався, причастився і, як нараяв йому священник, пірнув у купіль. Отут мандрівники його й побачили. Коли священник розповідав про цю прикличку, до каплички вбіг якийсь чоловік і сказав, що жінці таки вдалося обдурити біса.

Ось як це було. Біс прибіг під папідулеву халупу, постукав і гукнув, щоб чоловік виходив. Біса покликала жінка і сказала, що її чоловік – паскудник, душогубець, бо вирішив на ній спробувати дряпатися, і як дряпнув, то всі її тельбухи випали! І жінка показала баранячі тельбухи. Побачивши тельбухи, біс страшенно злякався і, як опечений, вискочив з халупи, сказавши, що поля вже не хоче.

Вислухавши цю цікаву й кумедну оповідку, мандрівники попрощалися з папідулями й подалися в гавань. Добрий Пантагрюель подарував злиденним папідулям 18000 золотих екю.

РОЗДІЛ 31. Про те, як Пантагрюель прибув на острів Папоманію

Мандрівники пливли день, пливли ніч, а вранці побачили благословенний острів Папоманію. Тільки-но вони кинули якір, як до Пантагрюелевого корабля підплив човен, у якому сиділо чотири чоловіки. Один був одягнений як чернець, але в закаляних чоботах і сам брудний, мов свиня. Другий убраний сокольничим, з ловецькою рукавицею на руці і з пташиним опудалом на пальці. Третій, схожий на судочинця, тримав у руках торбу, напхану паперами (доносами, наклепами, скаргами та повістками). Четвертий – геть-чисто орлеанський виноградар! Чоловіки в човні питали мандрівників, чи бачили вони сущого, всевишнього, бога, що живе на землі. Друзі здогадалися, що йдеться про папу, а Панург сказав, що бачив три папи. Папомани зраділи і були раді мандрівникам.

Пантагрюель тихенько спитав у човняра, хто ці люди. Той сказав, що це – представники чотирьох станів населення, яке живе на острові, і додав, що коли мандрівники бачили живого папу, то їх тут прийматимуть напрочуд гостинно. Пантагрюель переказав це Панургові, і той дуже зрадів. "Нарешті я матиму хоч якусь користь від того, що бачив пап!" — вигукнув він.

Не встигли мандрівники ступити на землю, як назустріч їм вийшов урочистий похід папоманів – чоловіків, жінок та дітей. Потім до гавані прибув магістр тамтешньої школи з навчителями та школярами. Він одразу заходився шмагати школярів різками. Такий звичай є і в Парижі. Коли за вироком суду вішають злочинця, на майдан приводять дітей і добряче їх шмагають, щоб у тих назавжди закарбувалося в пам'яті, як жорстоко карають злодіїв і душогубців. Однак Пантагрюель, побачивши, що б'ють дітей, дуже розгнівався й мовив не бити дітей. Почувши Пантагрюелів голос, папомани вклякли на місці з великого дива: адже вони ніколи не чули такого гуку.

Нарешті з'явився правитель Папоманії єпископ Гоменац. Він їхав верхи на незасідланому мулові під зеленою попоною, а за ним – його почет з хрестами, знаменами, корогвами, кропильницями, смолоскипами.

Привітавшись з мандрівниками, Гоменац заявив, що підданці його ждуть не діждуться, поки божистий папа ущасливить їх своїми відвідинами. Але й тим прибульцям, що бачили папу, буде від них, папоманів, шана. Гоменац хотів припасти Пантагрюелеві до ніг, але Пантагрюель навіть йому не дозволив цього зробити.

РОЗДІЛ 32. Про те, як Гоменац, єпископ папоманський, показав мандрівникам знебавпалі декреталії

Гоменац повів мандрівників до церкви. Над церковними дверима Пантагрюель та його друзі побачили величезну книгу, оздоблену діамантами й самоцвітами. Книга висіла на двох золотих ланцюгах, прикутих до склепіння. Це були декреталії. Мандрівники замилювалися книгою. Гоменац говорив, що книгу писали ангели, і вона впала з неба, що вона відпускає гріхи, коли три дні постити й висповідатися. Панург

сказав, що висповідатися можна, але постити буде тяжко, бо усі з корабля зійшли голодні.

Згодом Гоменац відправив месо, а потім дістав із скриньки в'язку ключів, одімкнув 32 замки, що висіли на заґратованому вікні над вівтарем, розсунув пурпурову завісу і показав Пантаґрюелеві та його друзям портрет якогось добродія, намальований не дуже вправною рукою. Єпископ говорив, що це портрет їхнього земного бога – папи. Найзаповітніше їхнє бажання – побачити його коли-небудь тут, на острові. На цей портрет острів'яни дивилися тільки у великі свята, і він відпускав гріхи. "Дивно мені, що цей образ, так недосконало намальований, має божественну силу – відпускає гріхи!" — зауважив Пантаґрюель. Брат Жан і Епістемон підтакнули Пантаґрюелеві. А Панург мовив: "Я ж казав вам, що бачив трьох пап. Цей портрет не схожий на жодного з них".

Гоменац був переконаний, що папа повинен вогнем і мечем упокорювати імператорів, королів, герцогів, князів і цілі республіки, якщо вони бодай на децицію відступлять від того, що він, папа, наказує; він повинен відбирати у них усю маєтність, королівства, виганяти їх, проклинати і не тільки карати на смерть тіла їхні та тіла чад і домочадців, а й душі їхні ввергати у пекло.

РОЗДІЛ 33. Про те, які чудеса творять знебавпалі декреталії

Поки Гоменац правив месо, троє дзвонарів ходили по церкві з таями в руках і просили пожертв. Усі кидали на таці гроші. Коли Гоменац виходив із церкви, йому піднесли ці гроші. Він сказав мандрівникам, що на пожертвування влаштує розкішну учту. І справді – їх пригостили чудово. Усе м'ясо було начинено добрячим фаршем, а прислужували гарненькі дівчатка, кучеряві білявочки у легких білих сукнях. Принісши страви, дівчата заспівали пісню, в якій уславлялися пресвяті декреталії, а потім піднесли кожному по келиху вина, шанобливо при цьому вклонившись.

Звеселілий Гоменац хвалив декреталії. Друзі-мандрівники розповідали різні випадки, коли їхні друзі чи знайомі використовували аркуші з декреталіями не за призначенням: робили мішені, вирівнювали чепчики між сторінками, і яка кара потім сходила на цих людей. Різотом розповів, що коли його приятель женився, то по святковій вечері усі почали перевдягатися, але не було масок. І їх зробили з старих сторінок декреталій. Затулили тими машкарами обличчя й веселилися далі. А коли познімали машкари, ледве глузду не позбулися від жаху. Того короста обсипала, у того гнояки нарвали, того схопила віспа, того краснуха.

"А мені видається чудом інше, — мовив Пантаґрюель. — Як це папа з допомогою своїх декреталій гребе щороку з Франції стільки золота?". Гоменац відповів, що це ще не багато грошей, і знову почав вихваляти декреталії, які кляті еретики нехтують. Тож еретиків треба палити, топити, вішати, четвертувати, колесувати, рубати, саджати на кіл! Єпископ був переконаний, що щастя, блаженство чекає усіх в царстві небесному, а ключі від цього царства – у руках земного бога – папи.

Вставши з-за столу, Пантаґрюель та його друзі попрощалися з Гоменацем та папоманами і пообіцяли, що за їхню гостинність віддячать: коли будуть у Римі, підуть до папи і благатимуть, щоб він найближчим часом відвідав острів Папоманію. Потім

добрий Пантагрюель подарував Гоменацеві і дівчатам-служницям щедрі дарунки.

РОЗДІЛ 34. Про те, як Пантагрюель побував на острові мессера Гастера, першого в світі магістра наук та мистецтв

По кількох днях плавання наші мандрівники кинули якір біля острова мессера Гастера. Острів височів над морем, мовби велетенська, неймовірно крута скеля. Проте Пантагрюель та його друзі, хоч і упріли добряче, видерлись на вершину. І там їхнім очам відкрився чудовий краєвид. Володарем цього острова був мессер Гастер, найперший у світі магістр наук та мистецтв. Гастер – мессер владний, суворий, жорстокий, неблаганний. Годі щось йому втлумачити, навіяти, довести, в чомусь його переконати. Йому можна тільки коритися, в усьому догоджати, його можна тільки задобрювати й шанувати. Свої накази він віддає не словами, а на мигах. Все, чого він бажає і що велить, має виконуватися тієї самої миті. Він винайшов усі науки і всі мистецтва, всі ремесла і всі знаряддя. Він учить мудрих штук навіть звірів. З воронів, папуг, шпаків він робить поетів, із галок та сорок – поеток, учить їх розмовляти й співати по-людському. А коли вирушає в мандри по світах Гастерова намісниця – Бідність, то хоч би де вона йшла – всі суди там закриваються, народ перестає підкорятися наказам, нехтує їх. Всі тікають од Бідності світ за очі.

При дворі цього великого мудреця Пантагрюель та його друзі побачили безліч черевомовців і ще більше обжер. Усі черевомовці були недобрі, лихі ворожити, чаклуни; всі вони заздрили один одному і повсякчас між собою гризлися. Вони придурювалися, що розмовляють не ротом, а черевом, і вводили людей в оману. А брехуни були першорядні! Обжери завжди ходили гуртом. Одні з них були жируни, жевжики й пустуни, другі – сердиті й похмурі відлюдьки, але геть усі – несусвітні ледарі. Вони вважали мессера Гастера великим богом, йому лиш молилися, приносили жертви, служили вірою й правдою, любили й шанували понад усіх та все.

Пантагрюель почав розпитувати про Гастера, і йому розповіли ось що. Гастер винайшов насамперед ковальство й землеробство. Потім він винайшов воєнне мистецтво і зброю; медицину й астрологію та деякі математичні науки. Він винайшов також ручні й водяні млини та вітряки, дріжджі, сіль, вогонь, годинники. Далі Гастер винайшов вози, фури, баржі, галери, вітрильники. Гастер навчився будувати міста, фортеці, замки. Гастер винайшов мистецтво та спосіб руйнувати й нищити фортеці та замки з допомогою воєнних машин і знарядь. І ще дуже багато всього винайшов Гастер. Отакий всемогутній мессер Гастер – найперший у світі магістр наук та мистецтв!

РОЗДІЛ 35. Про те, як Пантагрюель приплив на острів Дзвінкий

Кілька днів мандрівники пливли морем, аж урешті побачили острів. Що ближче вони підпливали до нього, то виразніше чули дзвін і брязкіт. А коли мандрівники підпливли зовсім близько до острова, вони почули ще й співи. Із обачності Пантагрюель вирішив спершу підпливти човном до невисокої скелі й висісти там. Під скелею стояла хатина самотника Брагібюса. Пантагрюель спитав, що це за дивні звуки долинають із острова і як він називається. Самітник відповів, що острів називається Дзвінкий. Що ж до звуків, то мандрівники про все дізнаються згодом, коли висядуть на

ньому. Мандрівники сподівалися, що Брагібюс запросить їх до обіду і запропонує відпочити з дороги. І самітник таки почастував їх, але в досить незвичайний спосіб: не давав їсти чотири дні! Він сказав, що інакше їх не пустять на острів, бо там зараз піст чотирьох пір року: зими, весни, літа й осені.

На п'ятий день пустельник дав їм листа до Едітуса, церковного паламаря, що жив на острові Дзвінкому. Це був славний дідуган, який люб'язно їх зустрів, а прочитавши в листі, що вони чотири дні постили, нагодував смачним обідом. Далі показав їм острів.

Острів був заселений птахами. Едітус розповів, що колись давно на острові жили ситицини (музики на похороні). Згодом вони перетворилися на птахів. Птахи жили в просторих, зручних клітках. Всі вони були великі, гарні, лагідні й спокійні. Але диво дивне! Вони їли, пили, спали як люди! Колір їхній теж видався мандрівникам дивним (таких кольорів був одяг у священнослужителів різних рангів). Едітус сказав, що цих птахів називають клірцями, священцями, абатцями, єпископцями, сардинцями, а одного – папцем. А їхніх самок називають клірицями, священницями, абатицями, кардиницями. Одну називають папицею.

Далі старий розповів Пантагрюелеві та його друзям, що ось уже 300 років підряд на острів прилітає тьма-тьмуца святих. Вони забруднюють острів, поїдають пташиний харч – чисто тобі трутні в бджолиному рої. На вигляд святих огидні. Винищити їх неможливо: тільки-но вб'єш одного – прилітає двадцять чотири. Пантагрюель спитав у Едітуса, чому тут таке розмаїття птахів, а папець тільки один і папиця тільки одна. Той відповів, що так було споконвіку за велінням зірок. Щоправда, дуже давно на острові утворилося два папці водночас. Але це обернулось жахливим лихом (автор натякає на розкол 1378-1429, коли на вищу владу у католицькій церкві претендували 2-3 папи). На острів приїздили імператори, королі, герцоги, маркізи, графи, барони. Вони намагалися розборонити папців, якось їх помирити, та все було марно. Мир настав тільки тоді, як один папець сконав.

Птахи на цьому острові співали тоді, коли дзвонили дзвони. Друзі запитали, чи повертаються ці птахи до своїх колишніх домівок. Едітус сказав, що не повертаються, щоправда, недавно, після деяких затемнень, що сталися за велінням зірок, знялася ціла зграя (тобто після початку Реформації). Перед тим як відлетіти, вони поскидали своє пір'я в кропиву і в терен (скинули з себе духовний сан).

Раптом у небі закружляла зграя птахів, яких на цьому острові мандрівники ще не бачили. Було їх двадцять п'ять або й більше. Покружлявши у високості, вони посідали на землю. Їхнє пір'я прибирало різних кольорів, мов шкіра у хамелеонів. І у всіх під лівим крилом було намальоване коло, яке ділили дві проведені поряд лінії, або ж лінія, прямовисна до прямої. Ці кола різнилися й кольорами (маються на увазі войовничі чернечі ордени).

Після посту у чотири дні друзі стільки ж днів їли і пили.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 36. Про те, як паламар Едітус показав Пантагрюелеві священного папця

Едітус розповів, що харчі для птахів постачає весь світ, тільки деякі північні країни нічого не надсилають (деякі країни порвали з папською курією). Два дні тривало веселе гульбище. А на третій день Пантагрюель сказав, що він конче мусить побачити папця. Едітус сказав, що папець дуже не любить, щоб на нього дивилися. Але згодом друзі таки пішли до папця. Скрадаючись, вони підійшли до величезної клітки. В ній, розпустивши крила, сидів папець. Біля нього примостилися охоронці – два невеличкі кардинці й шість угодованих єпископців. Панург довго придивлявся до папця, а потім вигукнув, що це справжня чубата потороча, і друзі повернулися до столу.

Через чотири дні мандрівники розпрощалися з Едітусом. Пантагрюель подарував йому гарного складаного ножика. Паламар красно подякував і наказав доставити на їхні кораблі всякого смачного харчу.

РОЗДІЛ 37. Про те, як Пантагрюель потрапив на острів Катівню, де жив кіт Дряповирв, ерцгерцог Пухнастих котів (автор має на увазі суддів, які носили мантиї з горностаєвою облямівкою).

Мандрівники через кілька днів побачили острів, що називався Катівня. Пантагрюель хотів проминути його, та друзі вмовили його причалити. Як вони про це потім пошкодували! Тільки-но вони ступили на берег, як їх, за наказом володаря острова ерцгерцога Нявнія Дряповирва, схопили Пухнасті коти.

Пухнасті коти – це препаскудні тварини. Вони їдять малих дітей. Носи в них плескати, шерсть росте всередину. Пазурі довгі, міцніючі та гострі. Як хто в ті пазурі попаде, то вже не вирветься... І геть усі носять розшморгнуті торби: хто на череві, хто на спині, хто на боці, хто на шиї. Це їхній символ і девіз.

По дорозі мандрівникам зустрівся старий жебрак. Пантагрюель подав йому милостиню, і той сказав, що ці Пухнасті коти скоро захоплять усю Європу і заGREBуть собі всі її багатства. Вони вішають, четвертують, колесують людей, усім стинають голови, всіх кидають у в'язниці та в катівні. Все у них навпаки. Непорядність зветься доброчесністю, злість – добротою, зрада – вірністю, крадіжка – щедрістю. І при цьому вони певні, що в усьому світі немає нікого кращого й справедливішого за них.

Та втекти було ніяк – адже мандрівників вели під охороною, та й ворота острова було замкнено. Їх привели до ерцгерцога Нявнія Дряповирва, володаря Катівні. Це був наймерзенніший з усіх Пухнастих котів. Він мав три зрослі голови: лев'ячу, собачу й вовчу. Якись люди, обвішані мішками, торбами, клаптями паперів, звеліли мандрівникам сісти на лаву підсудних.

Дряповирв сказав друзям відгадати якусь загадку і додав, що ось уже 300 років звідси нікого не відпускають, не настригши спершу шерсті, а то й не злупивши шкури. Панург намагався відгадати загадку, а тоді кинув на стіл перед Дряповирвом гаман, повний золотих екю. Почувши дзвін золота, Пухнасті коти стрепенулися, всі як один заграли на своїх пазурах, мов на скрипках, і занявчали-замурчали: "Оце так оборудка, оце так оборудка! Щедро змащена, смачненька, лакомненька! Няв-няв! Мур-мур! Які ж ви славні хлопці! Хлопці-молодці! Няв-няв! Мур-мур!". "Я дав! Я дав! Я дав! А беріть

лиш! А беріть лиш! А беріть лиш! — вторував їм Панург. — Це ж гаман із золотом!".

Дряповирв відпустив друзів. Пухнасті коти повели мандрівників назад до гавані. Та на півдорозі вони зупинилися й сказали, що відпустять їх, коли дадуть грошей для дружини Дряповирва і їхніх жіночок – Пухнастих кицьок. Брат Жан сягнув до своєї кишені.

РОЗДІЛ 38. Про те, як брат Жан хотів обчистити Пухнастих котів

Тут мандрівники побачили, що в гавань заходить величезний караван суден. Вони налічили 68 галер та фрегатів. Брат Жан побіг до гавані – розпитатися, звідки припливли ці судна й що привезли. Йому сказали, що судна навантажені забитою дичиною і сувоями шовку та оксамиту. Матрос говорив, що більше, ніж короля, боїться Пухнастих котів, які куди жорстокіші й лютіші.

Брат Жан прибіг назад до друзів, переповів їм те, що почув, а під кінець сказав, що треба усе те м'ясо забрати собі, заплативши, а потім обчистити котів. Панург боявся і казав, що не треба цього робити.

Пухнасті коти, які проводжали мандрівників, тим часом чекали, поки їм дадуть грошей. Побачивши, що після Панургових слів мандрівники твердою ногою рушили до гавані, вони обступили їх щільним кільцем і сказали, що не пустять, аж доки не дістануть обіцяного. Вихопивши з піхов меч, брат Жан кинувся до Пухнастих котів. Та вони дременули хто куди. Годі було їх наздоганяти.

Мандрівники попрямували до гавані. Аж тут до них підбігла стара шинкарка й почала скаржитися на їхніх матросів. Вони, мовляв, обідали в її шинку, потім лягли спочивати, а тоді пішли й не заплатили за постій. Шинкарчині слова підтвердили свідки, яких вона привела з собою — судовий виконавець і двоє помічників. Брат Жан не торгуючись заплатив п'ять су, що їх правила шинкарка, а потім побіг до шинку. Вихопивши меч, він в одну мить розрубав мечем перину, подушки, взяв на оберемок сінник, ковдру та двоє простирадел і так само бігцем повернувся до гавані. Відвів-таки душу!

Нарешті всі посідали на кораблі, і Пантагрюель звелів відчалювати. Мандрівники вийшли в море. Та незабаром зірвався дужий вітер, і юнга, що сидів на шоглі, крикнув, що кораблі несе назад, до острова Катівні. На щастя, вітер пригнав кораблі до іншого острова, та мандрівники побоялися висісти. Вони зупинилися десь за милю від острова, навпроти стрімких високих скель.

РОЗДІЛ 39. Про те, як мандрівники сіли на міліну і як їх порятували мореплавці, що пливли з острова Ентелехіг

Діждавшись погожої години, мандрівники підняли якорі. Та ледве встигли проплисти двадцять дві милі, як знявся ураганний вітер. Кораблі закрутило, мов тріски. А згодом корабель сів на міліну. Пантагрюель та його друзі, засмучені, тяжко зітхали. Тільки брат Жан був веселий, усіх підбадьорював.

Аж тут мандрівники побачили великий корабель, який підпливав до них. На палубі його громадились величезні барабани і юрмилися люди, поважні і статечні з вигляду. Поміж них Пантагрюель уздрів Анрі Котиралю, давнього свого приятеля. Анрі сказав,

що пливе із острова Ентелехії в Турень і везе алхімію. А людьми на палубі були поети, співаки, музики, астрологи, алхіміки, геоманти, годинникарі та всякі інші вчені й майстри. Всі вони везли від мудреців з острова Ентелехії чудові рекомендації. Корабель з барабанами взяв на буксир кораблі Пантагрюеля. Він та його друзі наповнили барабани мореплавців ковбасами, скотили їм на палубу 62 бочки вина. Зненацька до корабля підпливли два величезних фізетери й пустили водограї. Вода залила і барабани, і людей. Геть усі змокли до рубця. Панург, дивлячись на них, реготав, аж за боки брався, аж селезінка потім у нього дві години боліла. Раптом зірвався вітер. Кораблі понесло, і Пантагрюель не встиг навіть попрощатися зі своїми рятівниками. Лоцман сказав, що, як вони хочуть потрапити на острів Ентелехію, треба плисти за течією, обминаючи смерч.

РОЗДІЛ 40. Про те, як Пантагрюель прибув на острів Ентелехію, де королювала Квінтесенція

Лоцман щасливо обминув вітряний смерч. Після цього мандрівники ввійшли в гавань острова Ентелехії. Недалечко від гавані стояв палац королеви. На березі їх зустрів легіон лучників і ратників. Вони заступили мандрівникам дорогу, звеліли віддати зброю, а коли довідалися, що друзі з Турені, радо повели до королеви.

В галереях палацу Пантагрюель та його друзі побачили силу-силенну недужих і калік: прокажених, чумних, сліпих, глухих, кульгавих і ще всяких. Вони стояли й сиділи гуртами і, здавалося, чогось чекали. З цікавістю їх оглянувши, мандрівники подалися далі. В одній із галерей вони зупинилися. Старший дозорець показав їм на молоду, вродливу, пишно й вишукано вбрану даму. Даму оточував гурт інших дам і кавалерів. "Оце і є її величність королева Квінтесенція", — мовив дозорець. Він сказав стати і дивитися, що вона робитиме. "Подейкують, що у вас королі лікують золотуху, падучу, гарячку в досить дивний спосіб – доторком руки. А наша королева зцілює геть усі недуги, і пальцем не торкнувшись недужого! Вона сідає до органа і награвляє різні пісеньки – для кожної недуги свою", — сказав дозорець.

І справді, королева сіла до органа і поклала руки на клавіші. Ввели гурт прокажених. Королева натиснула на клавіші, залунала чудова музика – і всі прокажені тої ж миті одужали. Привели юрбу отруєних. Королева заграла іншу мелодію – і всі вони враз зцілилися. До зали заводили сліпих, глухих, німих, кульгавих, скарлючених, вносили паралізованих. Королева грала щоразу іншу мелодію.

Королева підійшла до Пантагрюеля і торкнулася його голови букетом білих троянд. Це привело його до тями, він звівся на ноги, а за ним звелися і друзі. Королева говорила шовковими словами і була рада гостям. Пантагрюель не здобувся на відповідь. Всі мовчали, мовби води в рота набравши. Потім королева пішла їсти. Придворні, підійшовши до мандрівників, просили вибачити її величність за те, що вона не запросила їх до свого обіду. Річ-бо в тім, що королева Квінтесенція за обідом їсть тільки антитіла, абстракції, уявлення, мрії, сни та жахи.

Пантагрюеля та його друзів одвели до великої зали, де були накриті столи до обіду. Сказати, що столи вгиналися від наїдків – це нічого не сказати.

РОЗДІЛ 41. Про те, як королева обідала і що вона робила по обіді

Коли Пантагрюель та його друзі пообідали, їх повели до іншої зали, де сиділа королева Квінтесенція. Оточена придворними, вона просіювала, провіювала і пропускала свій час крізь гарне решето, сплетене з білих і блакитних шовкових ниток. А потім королева і її почет танцювали.

З ласки й високого дозволу її величності мандрівники пішли оглядати палац. І таких там надивилися чудес, що й досі кожного на згадку про них поймає священний трепет і невимовне захоплення. Придворні сказали, що королева робить тільки те, що ніхто інший у світі робити не спроможний, і зціляє тільки тих недужих, яких ніхто інший у світі зцілити не годен. А всякі інші недуги зціляють вони, її помічники.

Незабаром мандрівники побачили це на власні очі. Якийсь молодик бив недужого на водянку у живіт двосічною сокирою дев'ять разів. І той після такого лікування вмиць одужав. Другий молодик лікував гарячку. Він прив'язав до пояса недужого з лівого боку лисячий хвіст – і гарячки як не було.

Оглянувши палац, Пантагрюель та його друзі подалися гуляти по острову. І тут вони теж набачилися див. Пантагрюель та його друзі ходили по острову, пороззявлявши роти й широко розплющивши очі, аж поки зійшла вечірня зоря. Тоді їх знову запросили до палацу. Перед ними з'явилася її величність королева Квінтесенція із своїм велемудрим і велемужнім почтом. І знову священний трепет охопив їх, і знову їм заціпило вуста. Королева це помітила й мовила до Пантагрюеля: "У людей звичайно дослідження якогось явища не сполучається з ясністю і певністю уявлень. Споглядайте, дослухайтеся, міркуйте! І вас урешті осяє премудра благодать, і ви побачите те, про що досі ні гадки, ні уявлення не мали. Ось вам свідчення моєї до вас ласки та пошани до тієї цікавості, яку я читаю в очах ваших: я посвячую вас у абстрактори. Це дуже високе звання. Адже абстракт ори – добувачі квінтесенції!". Ущасливлені високою милістю її величності, Пантагрюель та його друзі уклінно подякували королеві.

Потім їх запросили до вечері. Королева Квінтесенція вечеряла самою лиш амброзією і пила самий лиш нектар. Зате дам, кавалерів і мандрівників пригощали такими стравами, яких вони ніде й ніколи не куштували. Після вечері почався препишний бал-турнір. Усі грали в живі шахи.

Пантагрюель та його друзі були в безмежному захваті від того, що побачили. Коли після третього турніру почалися танці, королева Квінтесенція непомітно зникла, і більше ніхто її не бачив. Мандрівники попросили придворних переказати її величності безмежну подяку і глибоку шану. А потім подалися до своїх кораблів, посідали на них і напнули вітрила.

РОЗДІЛ 42. Про те, як Пантагрюель побував на острові Сандалій і що він там побачив (тут змальовано чернечий орден капуцинів)

Через два дні мандрівники причалили до острова Сандалій і зійшли на берег. Король острова – Беній Третій – гостинно їх зустрів, запросив до трапези, а потім повів показати новий монастир. Беній Третій сказав, що він заснував і збудував цей монастир

для братів Співунів – так назвав він ченців, що жили в монастирі, бо вони добре співали, ще й виводили такі рулади і трелі, що можна було заслухатися. Водячи мандрівників по монастирю, Беній Третій розповідав про ченців, а мандрівники дивилися й слухали. Співуни носили сандалії, здорові та круглі, як озера чи ставки. Бороди вони голили, а на головах своїх вищипували волосся від тімені аж до потилиці. Обличчя затуляли каптурами, а потилиці відкривали. На поясах носили бритви, які гострили двічі на день і тричі на ніч. Ходили то задом, то передом – кому як зручніше. Прокинувшись рано-вранці, вони взували один одного у чоботи з острогами, чіпляли на ніс окуляри й знову лягали спати. Опівдні починали бити дзвони. А дзвони у цьому монастирі були особливі: геть усі – і церковні, і годинникові, і трапезні – підбиті найм'якшим пухом. За калатала правили лисячі хвости. Почувши дзвони, брати Співуни просиналися, скидали чоботи, взували сандалії, сідали під церквою й позіхали, змагаючись між собою, хто найширше роззявить рота й найгучніше позіхне. Це був їхній сніданок. Потім вони ставали вервечкою й повільним урочистим походом прямували до трапезної. Співун, який очолював похід, ніс корогву із зображенням Фортуни. Другий ніс корогву із зображенням Доброчесності й кропило з Меркурієвою водою 181. Він без упину махав кропилом і мовби підстьобував ченця з корогвою-Фортуною.

Йдучи, ченці співали, тільки не ротами, а вухами, їм вторувало калатання дзвонів.

Ці звуки зливалися в незвичайну мелодію, яка пестила слух.

У трапезній Співуни опускалися навколішки біля столів, спираючись грудьми й черевами на ліхтарі. За хвилину з'являвся здоровенний товстий Сандалисько із сиром, гірчицею та салатом.

По обіді вони читали, точніше, виспівували молитви, приправляючи їх руладами й трелями.

Решту часу вони чекали Страшного Суду і робили ось що: в неділю лупцювали один одного, в понеділок ляскали один одного по носі, у вівторок дряпали один одного, у середу забивали один одному баки, в четвер колупали один у одного в носі, у п'ятницю лоскотали один одного під пахвами, у суботу шмагали один одного батогами.

Коли вони, з ласки настоятеля, йшли кудись у справі чи просто собі погуляти, то їм під загрозою тортур заборонялося їсти рибу і м'ясо – щоб миряни бачили, які Співуни святі, благочесні, цнотливі й несхитні – справжні слуги божі! Ввечері вони знову скидали сандалії, взувалися в чоботи з острогами, чіпляли на носи окуляри й лягали спати. Опівночі до них заходив Сандалисько; вони прокидалися й починали гострити бритви.

Мандрівники дивилися на Співунів і слухали розповідь про них з неабиякою цікавістю, а брат Жан та Панург аж дух затамували.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 43. Про те, як Пантагрюель побував у Атласній країні, якою правив Поголос

Згодом мандрівники потрапили в Атласну країну. Дерев, кущів, трав було із шовку та оксамиту. Листя з дерев не опадало ніколи, квіти теж ніколи не відцвітали. Мандрівники здивували тут багато звірів та птахів, дуже схожих на звірів та птахів їхньої рідної Франції. Але звірі ті були із тканих килимів; вони нічого не їли й не кусалися, а птахи не співали. Побачили мандрівники дванадцять слонів. Слони сиділи за столом і мовчки трапезували. Потім вони побачили носорога і двох єдинорогів. А ще вони побачили золоте руно, що його здобув Ясон, і хамелеона, який жив самим тільки повітрям, і трьох гідр (у кожній було сім голів), і чотирнадцять феніксів, і шкуру золотого осла, і ще багато дивного і химерного. А потім мандрівники побачили Середземне море. Воно розступилося, і Пантагрюель та його друзі уздріли Тритона, який сурмив у величезну мушлю, Нерея та інших морських богів і чудовиськ. І безліч риб, які літали, пурхали, танцювали, їли, дихали, думали, полювали, воювали, мирилися, торгували, гралися й пустували. Трохи далі вони побачили Арістотеля з ліхтарем у руці. Позад нього юрмилися Овідій, Геліодор, Леонід – усіх не злічити.

Друзі подалися шукати їжу. Зненацька до них долинув якийсь дивний шум — так, наче недалечко гуркотів млин або жінки вибивали на річці білизну. Вони пішли на шум і невдовзі побачили горбатого дідугана, напрочуд бридкого. Звали цього дідугана Поголос. Рот у нього був по самісінькі вуха, а в роті теліпалося аж сім язиків, і кожен – розрізаний на сім частин. Всіма цими мовами Поголос розмовляв водночас – різними мовами й говірками. На всій його голові й на всьому тілі росли вуха. Очі в нього не бачили, і він не міг ходити ногами. Поголос оточував величезний натовп. Всі дивилися йому в рот і ловили кожне його слово. А він казав усяку всячину.

Всі, хто слухав Поголоса, за кілька годин набиралися такого розуму, що заходжувались міркувати й судити про наймудріші в світі речі. В натовпі стояли і великі письменники, і філософи, і мудреці. Тут були і студенти. Вони почастиували мандрівників хлібом і дали їм дружню пораду. Щоб домогтися успіху, багатства й слави, сказали вони, слід брехати. А істину треба ховати за сімома замками.

РОЗДІЛ 44. Про те, як Пантагрюель побував у країні Ліхтарії (Ліхтарія у Рабле – символ країни справжньої науки й високого мистецтва)

Три дні мандрівники тихо пливли спокійним морем, а на четвертий рано-вранці побачили вдалині країну Ліхтарію. Підпливаючи до неї, вони зауважили, що над морем літають вогники. То були дозорні вогні, які освітлюють вхід у гавань.

У гавані на високій вежі висів величезний ліхтар. До королівського палацу мандрівників проводжали Маякові вогні. Пантагрюель повідав, що вони, мандрівники, прибули до Ліхтарії з тим, аби попросити в королеви такий ліхтар, який освітлював би шлях до оракула Божественної Пляшки Бакбук. Маякові вогні відповіли, що королева залюбки вволить їхнє бажання.

Коли вони прийшли в палац, два Почесних ліхтарів повели їх до королеви. Панург звернувся до її величності ліхтарною мовою, шанобливо привітав її й попросив дати проводиря до оракула Божественної Пляшки. Королева люб'язно запросила їх до вечері, сказавши, що там будуть усі її придворні і що поміж них хай мандрівники самі

виберуть собі проводиря.

Сівши вечеряти, Пантагрюель та його друзі придивлялися до всіх гостей і прислухалися до їхніх розмов. Королева була вбрана в сукню з гірського кришталю, всипану великими діамантами. Придворні ліхтарі були вбрані хто як: вельможні – у кристаль, слюду, прості – у ріг, церату, папір. На вечерю королеві подали великий смолоскип із білого воску, ліхтарям – свічки; кому із сала, кому з горіха, а одному молодому ліхтарикові – маленьку розмальовану свічку. Коли Пантагрюель та його друзі повечеряли, їх повели до опочивальні.

Вранці, з ласкавого дозволу її величності, вони вибрали собі за проводиря одного з найсвітліших, найясніших ліхтарів – Світосяйного ліхтаря, — після чого посідали на свої кораблі й вийшли у відкрите море.

РОЗДІЛ 45. Про те, як мандрівники прибули до оракула Божественної Пляшки

Світосяйний ліхтар був чудовим проводирем, і по недовгій часі Пантагрюель та його друзі причалили до омріяного острова, де стояв храм Божественної Пляшки. Ступивши на берег, Панург радів, що нарешті вже кінець мандрівки. Світосяйний ліхтар повів друзів до храму оракула і верховної жриці Бакбук. Незабаром усі опинилися в розкішному винограднику. Світосяйний ліхтар звелів усім з'їсти по три ягоди, настелити в черевики виноградного листя і взяти в руки по зеленій гілці (свідчення того, що мандрівники прибули з миром). Край виноградника височіла прегарна антична арка. За аркою стояла велика альтанка з виноградної лози. На лозі висіли грона винограду п'ятисот гатунків, кольорів і форм – їх створила не природа, а вивели виноградарі. Ягоди були різних кольорів і різних форм.

За альтанкою мандрівники побачили вхід у підземний храм. Назустріч їм вийшов губернатор – пан Баклагон – із вартою: маленькими пляшечками. Вгледівши в руках мандрівників зелені гілки й упізнавши Світосяйного ліхтаря, він дозволив іти до мудрої Бакбук – придворної дами й верховної жриці Божественної Пляшки. Пантагрюель та його друзі почали опускатися мармуровими сходами під землю. Десять на сімдесят восьмому переході Панург зупинився й вигукнув, що дуже боїться і хоче назад. Світосяйний ліхтар сказав, що в такому святому місці не можна базікати. А боятися нема чого.

Коли сходи скінчилися, мандрівники побачили великі гарні двері із яшми. Вони були зачинені, але не мали ні засувів, ні замків. Тільки посередині висів величезний індійський діамант, оправлений в золото. Світосяйний ліхтар сказав, що далі йти йому не можна. Тепер мандрівники повинні слухатись верховну жрицю Бакбук і у всьому їй коритися. Вона поведе їх у храм, вона й виведе їх із храму. Боятися Бакбук не слід – вона дуже добра. Світосяйний ліхтар підійшов до дверей, зняв діамант і поклав його в срібну коробочку, що висіла біля дверей з правого боку. Потім витяг з-під порога шовковий шнур пурпурового кольору, прив'язав його до двох золотих кілець, прилаштованих до стулок, і відійшов убік. Ту ж мить стулки самі собою відчинилися.

РОЗДІЛ 46. Про підземний храм

Мандрівники почали роздивлятися храм. Такої пишноти вони ніде і ніколи не

бачили. Підлога – мозаїка з обточених самоцвітів. Стіни храму від стелі до підлоги були викладені кольоровим мармуром і теж оздоблені мозаїкою. Картини з мозаїки зображували битви, бенкети, урочисті походи, веселі танці, села, міста, фортеці, замки, звірів, птахів, богів, чудовиська і ще багато чого – всього й не злічиш, очі розбігалися. Зі стелі звисала величезна люстра, яка освітлювала храм так, що в ньому було ясно, наче безхмарного сонячного полудня.

РОЗДІЛ 47. Про те, як верховна жриця Бакбук показала мандрівникам чарівний водограй

Пантагрюель та його друзі стояли, мов заворожені, милуючись люстрою, стінами й підлогою храму, і не помітили, як перед ними з'явилася верховна жриця Бакбук із усім своїм почтом. Приязно й весело привітавшись, Бакбук повела їх на середину храму, під самісіньку люстру. І там вони побачили небаченої краси водограй із прозорого алебастру. Зовні він був семикутний, всередині – круглий. На кожному куті височіла колона. На кожній колоні стояла статуя якогось античного бога. Колони з'єднувались між собою арками. Над арками, спираючись на них, здіймалася кришталева баня, яка правила водограєві за дах. На бані видніли напрочуд вишукані й зграбні фігурки та літери: дванадцять знаків Зодіаку, дванадцять місяців, обидва сонцестояння, обидва рівнодення, найвизначніші зірки біля Південного полюса. Зверху на бані квітла лілея. Вода у водограї біла трьома струменями. Перлові труби, по яких вона текла, лежали на дні, мов два велетенських равлики. Бакбук звеліла Пантагрюелеві прислухатись до того, як дзюрчить вода. Це дзюрчання було дуже приємне — ніжне, мелодійне і ледь приглушене; здавалося, воно линуло із найглибших глибин земних.

Потім верховна жриця повернулась до Пантагрюелевих друзів і попросила випити води з водограю. Коли вони випили, Бакбук спитала, чи сподобалася вода. За якусь мить Пантагрюель та його друзі відчували: з ними коїться щось дивне. Кров у жилах погарячішала, побігла швидше. Щоки запашили рум'янцем. Руки й ноги налилися міццю. Вони випили і за хвилину відчували себе богатирями.

РОЗДІЛ 48. Про те, як Панург розмовляв із оракулом Божественної Пляшки

Бакбук спитала, хто хоче поговорити з Божественною Пляшкою. Панург сказав, що він. Бакбук накинула на Панурга плащ, наділа йому на голову білу шапочку, тричі вмила водою з чарівного водограю, а потім загадала обійти водограй довкруг дев'ять разів і тричі підстрибнути. Тим часом вона гортала ритуальну книгу й промовляла заклинання.

Бакбук повела Панурга через золоті двері в круглу каплицю, збудовану з прозорого каменю. Вікон у ній не було, але крізь розколину в скелі, яка прикривала храм зверху, падало ясне проміння і осявало всю каплицю. Посеред каплиці Панург побачив семикутну водойму, а у водоймі – величезну овальну пляшку з найчистішого, найпрозорішого кришталю. Бакбук звеліла Панургові стати навколішки, поцілувати край водойми, а потім протанцювати навколо неї три ритуальні танці. Тоді наказала йому сісти біля водойми, розгорнула книгу і щось шепнула Панургові в ліве вухо. Вислухавши її, Панург заспівав: "Ти ж, о Пляшко, — славне всюди знань надбання!

Спрагло й важко ждати буду віщування".

Коли Панург доспівав пісню, Бакбук кинула щось у водойму і вода в ній забулькотіла, завирувала. Бакбук мовчки стояла біля Панурга. Раптом у Божественній Пляшці щось зашуміло. Шум гучнішав і гучнішав; нарешті почувся голосний звук: "Трінк!". Бакбук сказала, що треба йти до храму, і вона прочитає в спеціальній книзі, що це слово означає.

РОЗДІЛ 49. Про те, як Бакбук витлумачила слово "Трінк!", мовлене Божественною Пляшкою

Привівши Панурга в храм, Бакбук дістала зі скрині велику книгу і сказала, що "Трінк!" означає "Пий!", бо без питва – без рідини, себто без води, — не може існувати жодна людина, жодна тварина, жодна рослина. Але є інше питво, без якого неможе жити саме людині; є джерело, з якого людина повинна пити щодня, щоночі, щогодини, щохвилини, щомиті; джерело це завжди повне і ніколи не висихає. Це джерело – знання! Знання про все те, що є на світі! І коли ви припадете до цього джерела, то вже не відірветесь від нього, — бо відчуєте себе могутніми, справедливими й здатними до будь-якого діла. Бакбук говорила: "...затямте, любі мандрівники: шлях до цього джерела не вторований. Він увесь поріс колючим терном, на ньому лежать велетенські кам'яні брили, його перетинають бурхливі потоки. Щоб добутися до джерела, вам доведеться добряче потрудитися. І ви знову муситимете взяти собі за проводиря Світосяйний ліхтар – справжню, мудру науку".

"О Бакбук, як чудово ви говорите! Яка мудра ваша мова! — вигукнув Панург. — Тільки одного ви не сказали: женитися мені чи не женитися?". "Коли світло знань розсіє морок, що огортає майже все навколо вас, ви зумієте вибрати собі таку дружину, про яку мрієте", — відповіла Бакбук.

Мандрівники хотіли якось віддячити Бакбук, але вона сказала, що тут, під землею, найвище благо не в тому, щоб брати й приймати, а в тому, щоб давати й дарувати. Потім Бакбук наповнила водою з чарівного водограю три міхи і, подавши їх мандрівникам, сказала їм вертатися у свій світ і розповісти там, що під землею є незліченні скарби. "Все, що ви бачите на небі й називаєте феноменами, все, що є в річках та морях, не можна порівняти з тим, що ховає в собі земля... Мине час – і ваші філософи зрозуміють, що їхні знання, так само, як і знання їхніх попередників, — лиш наймізерніша частка того, що являє собою світ!" — говорила Бакбук. Вона дала лист для Гаргантюа. Пантагрюель красно їй подякував, і Бакбук повела мандрівників нагору. Вони пройшли по всьому острову – зеленобуйному, розмаєквітому, шовкотравому, запашнозелому, теплову й погідному, як їхня мила й любя Турень. У гавані їх чекав караван. Вранішнє сонце обливало кораблі своїм ласкавим промінням.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу